

ΤΑ ΠΟΛΥ ΑΠΛΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

I

Ὁ καιρὸς στ' ὀμιχλωμένο μούχρωμα καταμόναχος — Ἴσως μαζί
 μὲ τὰ σύγνεφα νὰ φύγουν, μαζί μὲ τὰ σύγνεφα κι' οἱ ἀπροφήτευτες
 ἐσπέρες.

Ὁ καιρὸς μοῦ θρηνεῖ καταμόναχος γιὰ τὴ μέρα πού σβύνει —

Στὰ ὠχρά μου μάτια ἡ κάμαρα βυθάει, ὅπως σὲ κάποιο ἀθέλητο θά-
 μασμα. . .

ἡ κάμαρα βυθάει —

Τώρα θὰ πεθαίνει ἓνας θεός, ὅπως ὦρα μοναξιᾶς σὲ κάποια βραδυνὴ
 ἀργότη. . .

Στὸ κορμί μου ξαναγεννιέται ἡ χαύνωση τοῦ Ἀνατολίτικου ὄργιου...
 . . . Ἀνάμεσα στὶς εὐωδιὲς καὶ τὰ εἶδωλα κάποια ψυχὴ γιὰ μένα λη-
 σμονιέται. . .

Ὁλόβαθρη κουφολογίει ἡ ὀρμήνια τῆς μέρας — καὶ στὰ ὠχρά μου
 μάτια ξεμυστηρεύεται ἡ ἀγέλαστη βαρυχρωμιὰ τῆς κάμαρας. . .

Ἐξω τώρα ἡ ὦρα σέρνει κάποιο παραδομένο χαμό, πού τὸν ἀνεμίζει
 τὸ γήτεμα τῶν ἄχανων. . . ἔξω —

Βραδυναίει. . .

Κούφιο φτερούγιασμα κοράκου ἔγνεψε στὸ κενὸ τὴν ὀλομόναχη τρο-
 μάρα του. . .

. . . Τέτοιες ὥρες μνεισκω μονάχος μὲ τὴν πίστη μου στὸ μελλοντικὸ
 ἄγνωστο. . .

Στὰ ὠχρά μου μάτια πεθαίνει ὁ ἔφηβος θεός.

Βραδυναίει. . .

Ποιὸς μπορεῖ τώρα νὰ θρηνήσῃ γιὰ τὸ μοιραῖο, πού ἀπόθανε ; —

. . . Ἡ παρηγοριὰ κυλάει σὰ μὰ λατρεία. . .

Στὸν ἀέρα οἱ ἀμίλητοι ἄχοι προμηνοῦνε μὲ τοὺς ἴσκιους τὴν ἀδια-
 φέντευτη νεκροθυμίᾳ —

. . . Ποιὸς θὰ σύρῃ τώρα τὸ μουγγὸ χορὸ μέσ' τὸ νυχτέρι τῶν χλω-
 μῶν καὶ ποιὸς θὰ πῆσῃ τώρα ἀρρωστημένος γιὰ τὸ βάρβαρο τὸ μῦθο ; —

Βραδυάζει. . .

Τώρα ξαναζει μιὰ ἀγωνία γαλήνης γύρω στῆς ἐσπέρας τὸ λήθαργο, ποῦ ἠφώνεται σὰν ἡρεμία ξέφωτου ἀπειρου. . .

Ποιὸς θὰ σύρη τώρα τὸ μουγγὸ χορὸ γιὰ τὸ νυχτέρι τῶν γλωμῶν ;--

Μέσα στὸ ἀπέλισμα τῆς εὐωδιᾶς γιὰ κάποια παληὰ μου ἀγάπη λησμονιέμαι. . . Ὁ θεὸς πεθαίνει σὰν ὦρα μοναξιᾶς. . .

Βραδυάζει. . .

Τέτοιες ὥρες μνείσκω μονάχος μὲ τὴν πίστη μου στὸ μελλοντικὸ ἄγνωστο. . . μ' ἔχει τρομάζει ὁ βάρβαρος ὁ μῦθος μέσ' τῆ βραδινὴ ἀργότη. . .

Μαρούλια, Αὐγουστος 1919

II

Στὴν παράμερη νυχτιὰ ἡ ἐλαφροῖσκιωτη διαβαίνει παρθενιά. . .
(Ἄποψε στὴν προσευχὴ ἀνείπωτα φτερουγιάσαν τὰ χὰδια ὄσων μᾶς ἐμάγεψαν στὴ στερνὴ τὴν ὦρα. . .)

Ἡ παρθενιά ξυπνάει στὴν παράμερη νυχτιὰ. . . καὶ ἡ προσευχὴ ὅπου νείρεται ἡ ἀστόχαστη εὐχὴ ξυπνάει. . .

(Σὲ κάποια ἀστόχαστη εὐχὴ μ' ἔχει δεμένο ἡ ἀξημέρωτη νυχτιὰ. . .)

Ἡ σιγαλιὰ τρεμίζει στὴν ὄνειρόχρωμη τὴν ἔκσταση. . . τέτοιαν ὦρα ποῦ γροικιέται τὸ γόνιμο μυστήριον. . .

Ὁριμη ἡ σιγαλιὰ λιγουριάζει στὴν ἔκσταση τὴν ὄνειρόχρωμη. . .

Ἡ ἀξημέρωτη προσευχὴ μ' ἔχει δεμένο σὲ κάποια ἀστόχαστη εὐχὴ. . .

Ἄποψε στὴν παράμερη νυχτιὰ εἶναι κάποια παρθενιά ποῦ ξεπορτεύεται! . .

III

Ξημερώνει στὴ σάλλα. . .

Τὸ ἀργὸ παράθυρο ἀνασαίνει μὲ τὸ γλωμὸν ἀγέρα. . . σ' ὄλο τὸ σπίτι

λιγοψυχώνει ἡ τελευταία σιγαλιὰ. . . καὶ ξεχειλᾷ μιὰ ἀγάπη ἀκλήρη. . .
σ' ὄλη τὴ σάλλα μαδιέται ἡ τελειωμένη νυχτιὰ —

Στὸν πρόσχαρον ἀγέρα δὲ θὰ βουίση πιὰ ἡ ἀφεύγατη στεναξιά τῆς μπόρας. . . Εἶναι τόσο γλαυκὴ ἡ ἀκύλωτη βραδύτητα ποῦ τώρα ξαναζει μέσ' τὸν αἰθέρα! —

Τὸ ἀμίλητο διάβα κάποιου ἀξύπνητου πλανεμοῦ ἔχει βυθίσει μέσ' τὴν ἀκύλωτη βραδύτητα ποῦ τώρα ξαναζει. . .

Στὸν πρόσχαρον ἀγέρα δὲ θὰ βουίση πιὰ ἡ στεναξιά τῆς μπόρας. . .

Τὸ ἀργὸ παράθυρο ἀνασαίνει μὲ τὸ γλωμὸν ἀγέρα, ποῦ ἀνοιχτώνει μαλαγμένος κάτω ἀπ' τὸ νεκρωμένο ξαπόσταμα. . . Ὁλος ὁ ἀγέρας ἀνοιχτώνει μὲ τὸ φῶς ποῦ περνᾷ μέσ' τὴν ἀπόσκια ἀσαλειψιά. . .

Ὅλα ξαναφεύγουν πρὸς ἐμένα!

Τὸ φῶς νείρεται μέσ' τὴ σύναξη τῶν διάφανων. . . Γύρα γύρα ἀπλώνεται ἀπ' τ' ἄνθια κάποιο μάλισαμο σὰ νυφιάτικη χαρά. . . καὶ μὲ σώνει. . . Ὁ κῆπος γλυκαναπαύει τὴ μοῖρα τῆς εὐωδιᾶς του μέσ' τὴν ἀγινὴ λαχτάρα. . .

Ὅλα ξαναφεύγουν πρὸς ἐμένα!

Κάποια ἐλαφρότητα θὰ βαραίνει τώρα μέσα στὴ σάλλα. . . Ὅλα τὰ γύρω εἶναι πυκνὰ σὰ βυθοκλώσιμο ὑπερηφάνειας. . . Ὅλα τὰ γύρω. . . Μιὰ ὑπερηφάνεια εἶναι ποῦ θλίβεται σ' ὅλα. . . κάποια ὦρα κοινὴ πύρθηκε στὴ γαλήνη διαφάνεια, μαζὶ μὲ τὸ φῶς ποῦ νείρεται. . .

Μεγαλωσύνη ἀπλότης ὀρθώνεται μ' ἀβάσταχτη τὴ γύμνια της. . . Κάποιο μακάριο παρακάλιο γητεύει τὸ στοχασμὸ στὰ χεῖλια. . .

Κάποιο μακάριο παρακάλιο μὲ γητεύει. . . Ὁ ἀγέρας ἀνασαίνει στὸ ἀργὸ παράθυρο. . . Ὅλα ξαναφεύγουν πρὸς ἐμένα!

Μπρὸς μου ἔπεσε ἡ ἀντιλιά ξεμαγεῦτρα. Ἡ στοιχωμένη γνώμη τοῦ ἴσκιου τραβᾷ πρὸς τὸν χαμὸ τὸν ἀξεδιάλυτο. . . Μέσ' τὴς φλέβες τὸ αἷμα λογιαίνει τὴν ἀγνότητα τοῦ γαλάζιου. . .

Ἡ δειλὴ τρεμούλα τοῦ μάγιου γυρίζει μὲ τὴς γραμμὲς τῶν μύρων. . .

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΓΡΥΠΑΡΗ

ΚΡΙΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἤμουν μαθητὴς στὸ ἀθηναϊκὸ Βαρβάκειο καὶ ἐπε-
ρίμενα μ' ἀνυπομονησίᾳ κάθε σάββατο τὴν ἔκδοσιν τῆς «Εἰκονογραφημέ-
νης Ἑστίας», ὅταν ξαφνικὰ στὸ δευτέρου φυλλάδιου τοῦ χρόνου ἐκείνου
(1895) χτυπήθηκα ἀπὸ τὴ δυσίσημην σημείωσιν τοῦ κ. Γρ. Ξενοπούλου γραμ-
μένη στὴν καθαρεύουσα, ὅπου σύστηνε μ' αὐτῇ τὸν «νέον ἐκ Κωνσταν-
νουπόλεως ποιητὴν κλπ.». Κάτω ἀπὸ τὴν σημείωσιν φιγουράριζαν τέσσερα
σονέττα τοῦ Γρυπάρη μὲ τὸ χτυπητὸ τίτλο «Σκαραβαῖοι καὶ Τερρακότες»
ὅπου τὸ παιδικὸ μου μυαλὸ δὲ δύνουνταν νὰ τὸν νοιώσει.

Ἐπιπλέον νὰ διαβάσω τὰ σονέττα τοῦ κ' ἔμεινα θαμπωμένος. Κάτι
καταλάβαινα καὶ κάτι δὲν καταλάβαινα, ὅμως ἡ σημείωσιν μὲ σκουντοῦσε
προσπαθῶντας νὰ μ' ἀνοίξει τὰ μάτια. Μὲ τὸ πέρασμα τοῦ καιροῦ κατόπι,
ἐννοίωσα πῶς ἡ σημείωσιν ἐκείνη τοῦ κ. Ξενοπούλου, εἶναι ἱκανὴ νὰ τοῦ
συχωρέσει πλήθος φιλολογικὰς ἀμαρτίαι, πού εἶνε γεμᾶτο τὸ λογοτεχνικὸ του
στάδιο.

Τὴν ἐποχὴ τῆς ἐμφάνισιν τοῦ Γρυπάρη δὲν ἦταν ἀκόμα ὀλίγη ἀκόμα ἐκ-
θρονισμένη ἡ δυναστεία τῶν Ὀρφανίδηδων, Σούτσων, κλπ. καὶ ζοῦσε σὲ
μὴν ἀρμονικὰ δημοκρατικὸν ὁ Παράσχος καὶ ὁ Παλαμᾶς πού μόλις ἀνοιγε
νοιγε τὰ φτερά του, καὶ ὁ Δροσίνης καὶ ὁ Πολέμης παρουσίαζαν ἐλεύθερα καὶ
μέσα στὸ γενικὸ θαυμασμὸ τίς ἀνούσιες ἐρωτολογίαις τους. Τὸ γλωσσικὸ ζή-
τημα συζητιοῦνταν ἀκόμα καὶ στὴν ποίησιν καὶ γιὰ τεχνικῶς περνοῦσε
ἀκόμα ὁ Βλάχος καὶ ὁ Προβειέγγιος, ἐνῶ ὁ Παλαμᾶς μόλις δημοσίευε
τίς πρώτες κριτικὰς του. Ὁ Ξενοπούλος ἀναποφάσιτος κλονίζονταν
πάντα, ὅπως καὶ σήμερον, ἀνάμεσα σὲ δημοτικὴν καὶ καθαρεύουσαν χωρὶς
προσωπικότητα.

Ἡ ἐμφάνισιν τοῦ Γρυπάρη σὲ ἐποχὴ ὅπου ἡ ἑλληνικὴ ποίησιν μόλις
χειραφετιοῦνταν ὀριστικὰ ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς καθαρεύουσας καὶ ἀπὸ τὰ ξε-
μάλιαρα ξεφωνήματα τῶν ρωμανικῶν ψευδοσυγγενήσεων, στάθηκε τόσο
ἐντυπωσιακὴ, πού γιὰ καιρὸ οἱ «Σκαραβαῖοι καὶ Τερρακότες» ὑπαρξάν τὸ μόνο
φιλολογικὸ θέμα συζήτησιν. Πολὺ λίγοι στάθηκαν ἱκανοὶ νὰ τοὺς νοιώσουν
χωρὶς βέβαια νὰ φταίει γι' αὐτὸ ὁ ποιητὴς. Ἦταν μὴ κάποιον ποίησιν πρω-
τόφαντον στὴν Ἑλλάδα, πού δὲ διῆμιζε, οὔτε εἶχε εἶδησιν τί γίνονταν
στὶς ξένες λογοτεχνίας, οὔτε μπορούσε νὰ βγεῖ τόσο εὐκολὰ ἀπὸ τὸ βουρκο
τῶν δραματικῶν ξελαρυγγισμάτων τοῦ Ἀντωνιάδη.

Σὲ κάποιον ἡμερῶν ὅπου ἔβγαζε τότε ὁ κ. Βλάχος ἐχτυπήθη ὁ
Γρυπάρης ἀπὸ κάποιον Π. πού βεβαιώθηκε κατόπι πῶς ἦταν ὁ ποιητὴς
Πολέμης πρὸς αἰώνια ντροπὴν του. Ὁ κ. Παλαμᾶς ὑποστήριξε τὸν νέον

«ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ποιητὴν μὲ δύο τοῦ ἄρθρου ἢ «Σαφήνεια καὶ ἡ
Ἀσάφεια ἐν τῇ ποιήσει» καλῶντας σὲ βοήθειά του τὸν Βράντες, τὴν ἐβραϊ-
κὴ λογοτεχνία καὶ ἄλλα πολλά, ἀπὸ τὴν προσεχτικὰ ὅμως ἀνάγνωσιν τῶν
δύο αὐτῶν ἀρθρῶν ἀποδείχεται θεοράνεον πῶς οὔτε ὁ Παλαμᾶς στάθηκε
ἱκανὸς τὴν ἐποχὴ ἐκείνη νὰ νοιώσει τὴν νέα ποίησιν, ἀφοῦ μπορούσε καὶ
νὰ τὴν ὑποθέσει γιὰ ἀσαφῆ, ἐνῶ ἦταν φανερώτατη καὶ λαμπρὴ σὰν
ἀκτῖνα τοῦ ἡλίου. Τὸ μόνο πού χρειάζονταν γιὰ νὰ νοιωστεῖ, ἦταν ἀνα-
γνωστικὴ ψυχὴ πού νὰ αἰσθάνεται τὸ ὠραῖο ἀκόμα καὶ στίς πιὸ ἀναπάν-
τεχες ἐκδήλωσές του καὶ σύγχρονα ἢ ὑπαρξῆ στὸν ἀναγνώστη κάποιων γνώ-
σεων πού ὁ καθένας πρέπει νὰ τίς ἔχει καὶ πολὺ περισσότερο ὅποιος θέλει
νὰ ἐπιχειριστεῖ τὴν κριτικὴν τῆς τέχνης.

Ὁ Γρυπάρης τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἀνῆκε ὀλόκληρος στὴ σχολὴ τῶν παρ-
νασιέν πού ἂν καὶ εἶχε σβύσει τότε στὴ Γαλλία ἦταν ὅμως ὀλίγη ἀ-
γνωστὴ στὴν Ἑλλάδα, καὶ ἄδικο ἔχει ὁ κ. Π. Νιρβάνας νὰ νομίζει πῶς εἶ-
χαν ἐπηρεαστεῖ ἀπ' αὐτὴν οἱ ἐρωτολόγοι ποιητὲς Δροσίνης καὶ Πολέμης
ὅπου οὔτε μακρὰνθε δὲν ἔχουν καμμιά μ' αὐτὴν σχέση.

Ὅμως ἂς ἐρθομε στὸ δικὸ μας θέμα.

Νομίζω πῶς σπάνια σὲ ποιητὴ ξεχωρίζονται δύο περίοδοι φιλολογι-
κῆς, ἐξέλιξις ὅσο στὸν κ. Γρυπάρη. Ἡ πρώτη του ἀρχίζει καὶ τελειώνει μὲ
τὰ σονέττα τοῦ «Δειλινὰ» καὶ «Σκαραβαῖοι καὶ Τερρακότες» καὶ ἡ δεύ-
τερη περικλείει τὰ «Ἰντερμέδια», τὰ ποιήματα τοῦ «Βιβλίου τοῦ Τρύφω-
νος καὶ τῆς Χρυσοφρούδης» καὶ ἄλλα κομμάτια ἐδῶ καὶ ἐκεῖ σκόρπια π. χ.
«Ὁ κισσὸς», «Δύση τῆς Γεννεᾶς» κλπ.

Κυρίαρχη νότα πού βασιλεύει στὰ νεανικὰ σονέττα τοῦ ποιητῆ «Σκα-
ραβαῖοι καὶ Τερρακότες» εἶνε ἡ ζωγραφικὴ πλαστικότητα, πού ἄδικα τὴν
ζητοῦσε ὁ Ροῖδης στὰ ποιήματα τῶν ρωμανικῶν ὅπου βέβαια ἦταν ἀδύ-
νατο νὰ τὴν βρεῖ. Ὁ ποιητὴς σ' ὅλη αὐτὴ τὴν σειρά εἶνε ἀντικειμενικὸς ἔξω
ἀπὸ σπάνιες ἐξαιρέσεις, πολὺ λίγο ἀγγίζει τὸ ἐπίπεδο τῆς ἀνώτερης σκέψης,
παρασέρνεται ἀπὸ δυνατὸν ἀτομικὸ πάθος ἢ φτάνει στὰ ὄρια κάποιου ἐλαφριᾶς
μελαγχολίας. Μὲ ὅσα καὶ ἂν θέλῃς νὰ σωριάσει στὴ ράχη τοῦ ποιητῆ ὁ κ.
Π. Νιρβάνας, ὁ Γρυπάρης ἐδῶ δὲν ἔχει καμμιά σχέση οὔτε μὲ σύμβολα
οὔτε μὲ αἰετὸς ἰδέες, ἀκόμα οὔτε τὸ κάθε του σονέττο εἶνε ἓνα λυρικὸ ποί-
ημα. Λυρισμὸς βέβαια ὑπάρχει λιγοστότατος στούς Σκαραβαῖους ἂν ὄχι κα-
θόλου. Ἡ «Ροδόπη», ἡ «Σαφῶν», τὸ «Μελτέμι», ὁ «Ὁρθρὸς τῶν ψυχῶν
ὁ «Τσαῖλδ Χάρολδ» κλπ. εἶνε ἀπλῆς ζωγραφικὴς ἐπίπεδες ἱστορημέναι μὲ πρωτό-
φαντο ὅμως πινέλλο καὶ παλέττα ὅπου ἔχουν ἀνακατευτεῖ τὰ πιὸ ἀσυνείδητα
χρῶματα σὲ ἐνωσες πού ὁ ποιητὴς μας γνωρίζει μόνον τὸ μυστικὸ τῆς σύνθεσός
τους. Ζωγραφικὴς τόσο ζωντανὸς ὅπου σοῦ ἀναστήθουν στὴν ψυχὴ ὅλη ἐ-
κείνη τὴν ὁμορφιά τῶν τοπίων στὴ Ροδόπη, τὴν ἀγοριάδα τοῦ πεδίου τῆς
μάχης στὸν «Ὁρθρὸ τῶν ψυχῶν», τὴν ταραχὴν πού σκορπᾶ ὁ ἐρχομὸς τοῦ

μελτεμοῦ μέσα στην καυτερή καλοκαιριάτικη μέρα. Εἶνε τόσο ἀληθινὸ αὐτὸ πὺν λέμε ὥστε μπορεῖ ν' ἀποδειχτεῖ ἀμέσως.

ΡΟΔΟΠΗ

Τῆς πούλιας γέρνει ἀφ' τὰ ψηλά τὸ ἐφτάδιπλο τὸ ἀστέρι,
ξύπνα Ροδόπη, τὸ αὐγινὸ δροσόπαγο τινάζει
τοῦ ὕπνου τὸ ἀποκάρωμα, ξύπνα κι' ἀσπρογαλιάζει
θαμπὸς ἀκόμα περουνζὲς τὸ γλυκοχαραμέρι.

ΟΡΘΡΟΣ ΤΩΝ ΨΥΧΩΝ

Τ' ἀστέρια τρεμοσβύνουνε κι' ἡ νύχτα εἶναι λίγη,
μὲ φῶς γλωμὸ καὶ ἄρωστο οἱ κάμποι ἀντιφεγγίζουν
κι' ὅπου γυρίσει, καὶ στραφεῖ τὸ μάτι σου, ξανοίγει
ἐδῶ κορμιὰ ἐκεῖ κορμιὰ, στρωμένα νὰ μαυρίζουν.

ΣΑΠΦΩ

Καὶ τοῦ Λευκάτου ἡ θάλασσα ἢ μακραντιλαλοῦσα
στρωτὴ περίσσια ἀπλώνεται σὰν σμαραγδένιοι κάμποι,
τρίσβαθη αἴγῃ ἀπόκρυφη στήν ἄβυσσὸ τῆς λάμπει
ὅταν τὰ κύματα στρωθοῦν καὶ πέσει ἡ ἀνεροῦσα.
Δίχως τραγούδια ἢ Ἄλκυὼν περνάει ἢ κελαιδοῦσα,
γιατὶ στὰ δάση τῶν φυκιῶν, πὺν βόσκει ἢ ἱπποκάμπη,
μέσ' τὰ κοράλια, ἀνάμεσα στὰ σιντεφένια θάμνη
τῆς μαργαριταρόριζας κοιμάται ἢ Μοῦσα ἢ Μοῦσα.

CHILD HALD

Σὰν φάντασμα στὰ κύματα γλυστρά ἢ βάρκα. . . φαίνεται
μὲ στείρον φῶς τὸ δρόμο τῆς πεντάρφαν' ἢ σελήνη
καὶ τοῦ λειψάνου ἢ συνοδιὰ μαῦρες σκελὲς ντυμένη
βουβὴ μὴδ' ἓνα στεναγμὸ μὴδ' ἓνα δάκρυ χύνει.
Νά. . . ξαπλωμένος ὁ νεκρὸς τραγουδιστῆς πηγαίνει. . .
Μέτωπο ξέσκεπο, ἀνοιχτὰ τὰ μάτια. . .

Μποροῦσα νὰ ἀναφέρω καὶ πολλὰ ἄλλα κομμάτια, ἀλλὰ θὰ κινδύνευα
ν' ἀντιγράψω ὅλα τὰ σονέττα. Ὁ ποιητῆς ἔχει κυριώδικο χαρακτηριστικὸ τῆ
ζωγραφιὰ καὶ σ' αὐτὴ καταγίνεται μὲ πάθος κι' εἶναι τὰ σονέττα του τόσο
ἀπλὰ πὺν ἀπορεῖ κανένας πῶς στάθηκε δυνατὸ νὰ κακοξηγηθοῦν καὶ νὰ
ιδωθοῦν τόσο ἀνάποδα ἀπὸ τὰ διάφορα μάτια πὺν σταμάτησαν ἀπάνω
τους. Σκοτεινάδα δὲν ὑπάρχει καμμιά κι' ἂν κάπου τὸ νόημα βγαίνει δύ-
σκολα καθὼς μπορεῖ νὰ γίνει στὰ «Ρόδα τοῦ Ἡλιογαβάλου» καὶ σ' ἓνα
δνὸ ἄλλα μέρη εἶναι ἀπὸ κακὴ ἀπόδοση τοῦ στίχου κι' ἀκόμα ἀπὸ τὴν

ἴδια τὴ σκέψη τοῦ ποιητῆ, πὺν ἦταν κι' ἐκείνη συγχισμένη καὶ ἀπροσδιό-
ριστη. Ὅμως αὐτὸ γίνεται τόσο σπάνια στοὺς «Σκαραβαίους» πὺν δὲν
πρέπει νὰ ἐξεταστεῖ. Στὴ σειρά τῶν «Σκαραβαίων» βρίσκεται κι' ἓνα
ἄλλο εἶδος σοννέτων ἱστορικῶν καὶ μυθολογικῶν μπορεῖ νὰ πεῖ κανένας,
ὅπου ὁ ποιητῆς κατὰ μίμηση τοῦ Δασκάλου του Ἐρεδιᾶ ζωγραφίζει ἱστορικά
ἐπεισόδια καὶ μυθολογικὲς σκηνὲς λ.χ. ἢ Σαλώμη, Ἐρυσκίνη, Ἐρως καὶ Ψυχὴ
κλπ. Τὰ σονέττα αὐτὰ τοῦ κ. Γρυλάρη δὲν εἶνε βέβαια τὰ καλλίτερά του,
ὅμως καὶ σ' αὐτὰ φαίνεται ὁ κυριώδικο χαρακτήρας του. Εἶναι ἱστορικὲς
ζωγραφιὲς χωρὶς ὅμως τὴν ἀπαιτούμενη βαθιὰ μελέτη τῆς ἐποχῆς ὅπου ὁ
ἀναγνώστης νὰ μπορέσει διανοητικὰ νὰ μεταφερθεῖ καὶ νὰ ζήσει γιὰ μιὰ
στιγμὴ τὶς ὥρες τῆς τέλεσης τοῦ ἱστορούμενου γεγονότος, οὔτε νὰ ταξειδέ-
ψει στὴ χώρα ἐκείνη τὴν δλόχουση τῶν μύθων ἀπ' ὅπου ἀναβρῦζουν τὰ
σονέττα.

Φαίνονται πολὺ λιγιστὰ τὰ ἐφόδια τῆς μελέτης πὺν ἐξ αἰτίας τῆς νεα-
νικῆς ἡλικίας του διάθετε ὁ ποιητῆς, περιορισμένα ἴσως μόνο στὸ διάβα-
σμα τοῦ Ρενὰν τὴν ὥρα ἐκείνη πὺν θέλησε νὰ ζωγραφίσει τὸν Χορὸ τῆς
Σαλώμης καὶ τοῦλειψε ἢ δύναμη νὰ μᾶς ἐμπάσει στὸ τραγικὸ περιβάλλο
ὅπου συντελέστηκε τὸ τραγικὸ ἐκεῖνο δράμα, οὔτε δυνήθηκε νὰ μᾶς κά-
μει νὰ αἰσθανθοῦμε τὴ φρίκη του, ὅπως καὶ ὅλα ὅσα εἰπώθηκαν
δὲν μπόρεσε ὁ ποιητῆς νὰ ζωγραφίσει ἀριστουργηματικὰ τὸν ἔρωτα τοῦ
Δαρείου πρὸς τὴν Ἀπάμη μὲ τὰ ξεχωριστὰ ἐκεῖνα traits ὥστε νὰ διακρί-
νουνται τὰ δικά του πρόσωπα ἀνεβασμένα σὲ ἰδιαιτέρο στυλοβάτη καὶ μὲ
ἀτομικὰ χαρακτηριστικὰ κι' ὄχι νὰ συγχέονται μέσα στὸν ὄλλο τοῦ κάθε γε-
ροντικοῦ ἔρωτα.

Πιὸ ὑποκειμενικὸς καὶ λυρικός εἶνε ὁ ποιητῆς στὰ πιλιότερά του σο-
νέττα τὰ Δειλινὰ. Ἐδῶ προσπαθεῖ νὰ μᾶς δείξει τὸν ἐνωτὸ του συρμένο
«ἔξω ἀπὸ κάθε νοῦ καὶ νόμο», ἀπὸ κάποιο πάθος, ὅμως ἀκόμα τὸ ἐγὼ
του εἶναι ἀδύνατο καὶ δὲν κατέχει τίποτα τὸ ἐντυπωτικὸ. Κάποτε μιὰν
ἀλαρφιά μελαγχολία σέρνει τὰ φτερά τῆς ἀπάνω σὲ δνὸ τρία σονέττα καὶ
τότε στίχοι ὅσο καὶ μικρῆς ἐμπνευσης καὶ νᾶνε κυλιοῦνται ἀργὰ ἀργὰ ἀπλοὶ
καὶ θολωμένοι μ' ἓναν κάποιο πόνο πὺν συγκινάει.

Τότε λοιπὸν τί εἶναι ἐκεῖνο πὺν κάνει μερικὰ ἀπ' τὰ σονέττα τῶν Σκα-
ραβαίων νὰ τοὺς ἀξίζει ὁ τίτλος τοῦ ἀριστουργήματος; Κατὰ τὴ δική μου
γνώμη εἶναι οἱ ἀστραφτερές των εἰκόνες, τὸ πανώριο συναρμολόγημα
τῶν τοπίων, ἢ μυστηριώδικη ἐκείνη ὄραση τοῦ ποιητῆ, πὺν τὸν κάνει νὰ
τὰ βλέπει ὅλα μὲ πρωτόφαντο μάτι, νεοξυπνητο ἀπάνω στὴ ζωὴ καὶ στὴ
φύση, τὸ δεμένο σύνολο τῶν ποιημάτων σ' ἓνα ἐνιαῖο σύνολο χωρὶς νὰ
φαίνονται ξεχωρὰ καὶ διασπαρμένα τὰ ὕλικα πὺν χρησίμεψαν γιὰ τὸ χτί-
σιμο, μὰ περιτέχνηση λεπτεπίλετη σὰν δουλιὰ ἀπάνω σ' ἐλεφαντόδοντο,

λέξεις χτυπητές, πρωτομεταχειρίστες, επίθεια χαρακτηριστικά πρώτη φορά ειπωμένα στη λογοτεχνία μας, φύσημα ζωής σε παλιό λεκτικό υλικό, χωρίς να μιλάει έννοείται ο ποιητής τη γλώσσα των κεκοιμημένων, καθώς το θέλει ο κ. Νιρβάνας μη βαθύνοντας στο γλωσσικό φανέρωμα της γρουπαρικής ποίησης. Με μεγάλο του δίκιο ο κ. Παλαμᾶς υποστήριζε κάπου πώς ο Γρουπάρης μεταχειρίζεται άγνωστες και σπάνιες λέξεις λιγότερες από άλλους το Βαλαωρίτη π. χ. ή τον Κρουτάλλη κι' όμως η γλώσσα του Γρουπάρη έχει κάτι το εξαιρετικό, το ιδιαίτερο, που σε συναρπάζει και σε υποδουλώνει και δίνει στο έργο του ένα από τα μεγάλα στοιχεία της αξίας του. Δεν είναι το ποσό των άγνωπτων και των σπάνιων λέξεων που του χαρίζουν τη δύναμη αυτή είναι το βάλλισμά τους εκεί που πρέπει, είναι το διάπλασμα των επιθέτων, είναι το αντιφέγγισμα της ψυχής εκείνης που τις διευθύνει και τις ταξιθετεί και έτσι κάνουν μια έντύπωση που παραμένει τόσο στη ψυχή, ώστε να νομίζει κανένας πως ακολουθείται από σωφόν όλόκληρο άγνώστων και άσυνείθιστων λέξεων. Υπάρχουν σονέττα και ποιήματα που δεν έχουν καμμία κι' όμως η έντύπωση εξακολουθεί ναρχεται κατά πόδι και να σε συναρπάζει.

Δε γνωρίζω τί έντύπωση θάκανε ο ποιητής μεταφρασμένος σε ξένη γλώσσα, όρισμένα όμως μπορώ να πω πως είναι από τους άμετάφραστους, πως είναι από κείνους που θ' αποτελέσουν την άτελπισία όσων θά επιχειρήσουν μετάφραση και θά τους δώσει με ά δουλιάν άχάριστη. Χρειάζεται ένας πολὺ ζυνατός μεταφραστής που να μπορέσει να καταλασσιῖ μιάν τέτοιαν έργασία κι' είναι άνάγκη από πολλά ξεχωρα και μοναδικά προσόντα.

Δεν άνήκει στη σειρά των Σκουραβαίων, όμως μαζί τους πρέπει να λογαριασσιῖ ένα μεγαλόπρεπο σονέττο «ό Πανικός». Είναι το όνειρο ενός θεού έξόριστου, του Ἐπόλλωνα, νοσταλγικό, μέσα σ' ένα βουκολικό περιβάλλο. Ἐμπνεψη άληθινή άρχαία κι' όχι φλυαρίες Βερναρδάκηδων και παρόμοιων που θέλησαν να πιούν απ' τις άρχαίες πηγές, φαρμακέψαντας τ' ό ιερό νερό τους κι' ιδόντες στα βαθιά του πηγαδιού, όπου τώρα καθρεφτιζεται καθως λέει ο Νίτσε το μισητό τους χαμόγελο και μάς κυττάζει.

Ο έξόριστος θεός, βυσκός ώραιος ποιμαίνοντας του Ἄδμητου τα κοπάδια, άνάμεσα στα τρυφιντά λειβάδια όπου βόσκουν λάγια άρνιά όνειρεύεται σε θείες φανιάσιες. Θαρρεί πως οδηγεί την θεία πομπή των Ὀλυμπίων και μέσα στον ύπνο του ανακρούει τον άρχαίο παιάνα. Στο θείο εκείνο άνακρουσμα

Τρόμο βαθύ σκορπούν του θείου σκοπού τα θεία τα θεία τα μάγια
κρατάει το λάλο άνάβρυσμα του βράχου ή νερομάννα
και ροβολούν κατάραχα τ' άρνιά γκρεμινούς και πλάγια.

Είνε τόσο πρωτότυπη και πρωτοζωγράφιστη αυτή ή εικόνα, τόσο πρωτοκύταξη ή αντίθεση του άθανάτου με το θνητό που σε ύποτάσσει στο θέλγητρό της.

Η εικόνα του τρόμου στο τελευταίο τρίστιχο σου σταματάει το καρδιοχτύπι, και σου κρατάει την άναλνοή όσο να το διαβάσεις και να το κάμεις δικό σου, τοποθετώντας το σε ξεχωρο μέρος της ψυχής σου.

Ἐδῶ θαρρώ πως τελειώνει ή πρώτη εξέλιξη του ποιητή. Ἐπό τη στιγμήν αυτή περνάει σ' ένα πολὺ άνώτερο έπίπεδο και φεύγοντας από τη σχολή των παρνασιέν, ύστερα από μιá κύμανση που εκδήλωσε της είναι τα δύο τρία σονέττα των «Ἐντερώτων» ή Σφίγγα, Ἐντερωτες, κλπ. έμπνευσης νιτσεϊκής, μπαίνει στην ύποβολή και στο σύμβολο και ακολουθεί, ή το σωστότερο γίνεται δάσκαλος της τεχνοτροπίας των decadents, κρατώντας πάντα τον ξεχωριστό του χαρακτήρα, το ζωγραφικό του πινέλλο ως καθως θά άποδειχτι πιο κάτω.

Το έγώ τώρα του ποιητή ξετυλίγεται όλόκληρο. Ἐδῶ αρχίζει να μάς βάζει συχνότερα σ' έπικοινωνία με το βάθος των προσωπικών του αισθημάτων, μάς μπαζει στην ψυχή του από κάποια μυστική θύρα και το κάνει με τόση έγκράτεια και σοβαρότητα, τόσο συγκρατημένη τέχνη χωρίς άπότομες έκρηξες και ξεσπάσματα που νομίζομε πως μπαίνομε σ' ένα μυθικό σπήλαιο κατατόπι νεραϊδών όπου στα βάθια του κοιμούνται παραμυθένιες βασιλοπούλες. Μέσα στο μισόφωτο ξαπλωμένοι οί θησαυροί λάμπουν και πιο πολὺ τους μαντεύομε παρά τους βλέπομε, δεν άπλώνομε το χέρι να τους ψηλαφίσομε, γιατί το θέλγητρο τους είναι το άνέγγιχτο, είναι το κρυμμένο και το άπισστο, είναι ή ύπόθεση, εκείνου που δε φαίνεται και που βλέπεις την άστραπή του μόνο και σε χτυπάει μόνο ο κρυφός του ήχος, ανοίγοντάς σου τα μάτια και τ' αυτιά για να ιδεις και ν' ακούσεις τα άόρατα και τ' άγροίκτητα.

Μέσ' στο μενεξεδένιον ούρανό
τριανταφυλένια σύννεφα περνοῦνε
Μέσ' στης ψυχής τις άσπρες καταχνιές
κάτι θολά φαντάσματα περνοῦνε.
Είνε οί χαρές, χαρές που δεν γελοῦν
Οί λῦπες που δεν γνωρίζουνε να κλαίνε. . .

Ποιά μάγισσα με ξόρκια πιο τρανά
θά μάθει τ' όνομά τους σαν περνοῦνε

Είνε μιá νοσταλγικιά όνειροπόληση, άνόβρυσμα ψυχής δουλεμένης, σύνθετο, και πολύμερο και κάθε άλλο παρά άφελο κι' άπλό καθως το θέλει ο κ. Π. Νιρβάνας. Μέσα στο μικρό δωδεκάστιχο πνέει ένα πύ-

κνωμα μελαγχολίας ήρεμης και καμωμένης να ακουστεί όχι από τ' αυτιά του ὄγλου από εκείνα τὰ λεπτεπίλεπτα και τὰ ξεχωριστά που αναφέρει ο Νίτσε και να συγκινήσει τις ψυχές που μαζί με τον Ντάντε μπορούν να πουν πώς βγήκαν «della volgare schiera».

Κι' ο ποιητής εξακολουθάει τις ξεμυστήρες του, στον ίδιο τόνο με την ίδια μελαγχολία και πόνο. Είναι ή κρυφή θλίψη που υπάρχει μόνο για τον εαυτό της, ζουλιάρια κι' έρημική, χωρίς θεατές και συμμετόχους και επίδειξες. Θέλει να μείνει άξεθύμαστη καθώς ο πόνος εκείνος της Έκάβης που ζωγράφισε μέσα στον ύπνου δάκρυα. Το έγω του ποιητή παιχνίδι στα χέρια της Μοίρας, υπάκουο στο φοβερό εκείνο χέρι που μ' ένα άγγιγμα σβύνει και τὰ πιο βαθιά δουλέματα τὰ πελεκημένα στο σκληρότερο γρανίτη.

Μάθε τον πόνο τὸ γερό
βουβὸς στὰ δόντια σου ν' ἀλίθει
χύνει τῆς λήθης τὸ νερό
μέσ' τὸ τρελλὸ κρασί τῆς μέθης.

.....
"Οριζε Μοῖρα τῶ μοιρῶ
ἐσὺ που γνέθεις και ξεγνέθεις.

Μιά λήθη για τὸ πᾶν και μιὰ ἐγκαιάλειψη, ἕνας φαταλισμὸς χωρίς ἀντίσταση χειροῦ μάταιη και προωρισμένη να σπάσει σαν τὸ καλάμι στην καταιγίδα.

Ἡ ψυχική ὁμως αὐτὴ κατάσταση τοῦ ποιητῆ ρουφηγμένου ἀπ' τὰ αἰσθήματα τῆς ψυχῆς του, δὲν τοῦ κλείνει και τὰ μάτια που ἀντικρίζουν τὸν ὀλόγυρά του κόσμο. Και στὴ στιγμή τῆς πιὸ βαθιᾶς του θλίψης βλέπει και ζωγραφίζει. Ἡ χαρακτηριστική του ἐκείνη ὄραση ἢ ἀνοιχτὴ και ἢ ἀκοίμητη, ἀγρυπνεῖ και προβέλνει πάντα κυρίαρχη. Τὸ θλιμμένο αἶσθημα ξεχνύεται ἀπάνω σ' ἕνα φόντο πανώριων εἰκόνων που τὸ παισιώνουν με τὴν παρθενικὰ κορνίζα τους

«Λυώνω ἀδερφή κι' ἀπόκρυφη
σὲ σώνει ψιλοπόγια,
Φεύγουν οἱ μαῦροι γέρανοι και πέρνουνε
στὰ μαῦρα τους φτερά τὰ χελιδόνια.

και ἄλλοῦ πάρα κάτω

Στὸ νέο σου θλιβερό σκοποτραγούδι
που μελετᾶς πικρὴ να ψάλεις
ἢ στάλα ἢ στάλα τὸ ψιχάλισμα

που θὲ να βάλεις
να μοιάζει ἀρματωμένους καβαλάρηδες
που τὰ μεσάνυχτα περνᾶνε,
ξυπνώντας τὰ ἔρμα τὰ πλακόστρωτα
και πᾶνε, πᾶνε.

Τις μελαγχολικὲς στιγμὲς τοῦ πόνου και τῆς ὑπακοῆς στο μοιραῖο που ξετυλίγονται μέσα στὴ σειρά τῶν ἰντερμέδων, ἀκολουθοῦν οἱ στιγμὲς τῆς ἀμφιβολίας και τῆς ἀπογοήτευσης. Ἡ ἀνήσυχη ψυχὴ τοῦ ποιητῆ ζητᾶ. Μ' ἀναμένο τὸ κρυφὸ λυχνάρι περπατεῖ. "Αραγε θὰ φτάσει; "Ερχεται στιγμή που τὸ πιστεύει, ἢ δύνامي του εἶναι ἀντρίκια, τοῦ περίσπεφεν ἢ γνώση κι' ἔγινε πόντος, ὁ ποιητῆς εἶναι βέβαιος πὼς θὰ φτάσει, ἀπάνω ἀπὸ τὸν κόσμο, πρὸς τις ξένες ἐκείνες χώρες που ὄνειρεύτηκαν οἱ διαλεχτοὶ κι' ὁ ἀθάνατος Γκαῖτε ζήτησε ἕνα μαγικὸ μαντῦα που μ' αὐτὸν να σηκωθεί και να τις φτάσει. Οἱ φτεροῦγες τοῦ ποιητῆ μας δὲν τρέμουν. "Ερχονται ὁμως στιγμὲς που ἡ δακέθυμη ἀελπισία τὸν πνίγει. Δὲ θὰ φτάσει. Μυρωδιὲς μόνο ἀλαγινὲς τὸν χτυποῦν μακρυνάθε, ἀπὸ τις χώρες τῶν ἀνεκπλήρωτων πόθων τῶν λαχταρισμένων ἐπιθυμιῶν, τῶν μακρυσμένων ἐκείνων τῶν ἐνωμένων με τις ἄκρες τοῦ ὀρίζοντα, που ὅσο τις πλησιάζει, τόσο μακραίνουν, ἡσκιὸι μαζί και πραγματικότητα σμιγμένοι σ' ἕνα ἀόριστο σύνολο.

μιὰ χώρα πρόσπερα ἐκεῖ κάτω μᾶς προσμένει
δὲν θὲ ν' ἀράξομε οὔτε βράδυ οὔτε αὐγὴ
στὴν ὄρια χώρα — που δὲ μᾶς προσμένει.

Ὁ ποιητῆς μας δὲν εἶνε νιτσεϊκὸς οὔτε ἱππενικὸς ἥρωας. Δὲν ἔχει σπάσει τοὺς δεσμούς. Τὸ ἐνάντιο τοὺς κρατεῖ και τὸν ἔχουν δεμένο. Γι' αὐτὸ δὲ θὰ μπεῖ στὴ μυστική ἐκκλησιά που τὴ βλέπει στο βουνό. Ἡ μυσταγωγία τοῦ εἶνε κλεισμένη. "Ὅμως εἶνε τόσο τραγικὸ τὸ ἀνέβασμα του πρὸς τὴν κορυφὴ κρατῶντας και κείνη που δὲν ἔχει τὴ δύνامي να ἐλευτερωθεῖ ἀπ' τὰ χέρια της.

Εἶνε κάτι πολὺ βαθὺ κλεισμένο στο ἰντερμέδιο που σημειόνομε πιὸ κάτω. Εἶνε ἢ φιλοσοφία τοῦ ἐμποδίου. Εἶνε ὅλα τὰ μοιραῖα που σπᾶνουν τὰ ψηλὰ πετάγματα, εἶνε οἱ πρόληψες που ρίχνουν δίχτυα στα πόδια, εἶνε ὁ ἔρωτας ὁ ἴδιος, που ὅσο κι' ἂν σκουντᾶ στα μεγάλα ἔρχεται στιγμή που στηλώνει ἕνα φραγμὸ ἀδιαπέραστο πρὸς στο δρόμο.

Γιὰ να ἐξοφλήσω παλιὸ τᾶμα
Ξεκίνησα προσκυνητῆς
ξυπόλυτη μαζί μου ἀντάμα

βουλήθηρες νὰ περπατεῖς
μ' ἀπόστασες μεσοστρατίς.

Καὶ γώ σιὰ χέρια μου σὲ πῆρα
καὶ δρόμο παίρνω καὶ περνῶ.
Βλέπω ἀντικρὺ τὴν Ἁγία Θύρα
καὶ τὸ ἔξωκλήσι στὸ βουνό. . .
νὰ σὲ κυττάξω δὲν γυρνῶ.
Σταλικοπόδιασα τοῦ δρόμου
σφαλνάει τὸ μάτι μου θαμπό
Δίπλα μὲ σένα στὸ πλευρό μου
στά σκαλοπάτια σ' ἀκουμπῶ
τῆς ἐκκλησιᾶς. . . πὺν δὲ θὰ μῶ.

Μέσα στὴ σειρά τῶν ἰντερμεδιῶν ὑπάρχουν καὶ ποιήματα, ἀπλὲς εἰ-
κόνες, ὅμως ἀφιαστικῆς πλαστικότητος πὺν ἀγγίζουσι τὰ σύνορα τῆς κα-
θαρίας καὶ τέχνης τοῦ πινέλλου. Ἡ ἐκτέλεση ἰσοροπημένη μὲ τὴν ἰδέα,
ἀποτελοῦν ἀρμονικὸ σύνολο καὶ ἀληθινὰ διαμάντια τῆς νεοελληνικῆς λογοτε-
χνίας. Θέλω νὰ πῶ τὸ τελευταῖο ἐκεῖνο ἰντερμέδιο τοῦ εὐτυχισμένου ψαρά
πὺν κοιμισμένος στὴ βάρκα του σέρνεται σ' ἓνα σεληνοφώτιστο ταξεῖδι, ἀπὸ
τις δυὸ νεράιδες πὺν λάμνουν καὶ τῆς τρίτης τῆς ὁμορφότερης πὺν κυ-
βερνᾷ τὸ δοιάκι σὰν καπετάνιος, τιμονιάζοντας τὸ φανταστικὸ ἐκεῖνο καὶ
ξωτικὸ ἀρμένισμα στὴ μέση τοῦ πελάγου.

Θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ἴδει πολλὰ τ' ἀπόκρυφα κρυμμένα καὶ σ'
αὐτὸ τὸ θαυμάσιο ἰντερμέδιο. Δὲν ἔχουν τίποτα νὰ τοῦ προσθέσουν.
Γι' αὐτὸ κλείοντας ἐγὼ τὰ μάτια ἀπάνω σὲ κείνα, τὸ βλέπω τὸ ποίημα
αὐτὸ σὰν μιὰ ζωγραφία μόνο φανταστικιά, μοναδικιά, ἐνάργεια καὶ
χρωματισμοῦ. Σ' ὅλη τὴ σειρά τῶν ἰντερμεδιῶν ἡ τέχνη τοῦ ποιητῆ φτά-
νει στὴν ἐντέλεια. Τὰ ψεγάδια τῶν Σκαρσβαίων, ἔχουν χαθεῖ, ἡ μουσικὴ
τοῦ στίχου δὲν ἀσκημίζεται ποιεῖ. Ὅλα σὶνόν τόπο τους. Εἶνε δύσκολο
πολὺ νὰ βρεθῆ ποιητικὸ ἔργο, πὺν τὰ μέρη του νὰ εἶνε ἓνα ἓνα τόσο δια-
λεχτὰ ὡς τῶν ἰντερμεδιῶν. Εἶνε ἡ μεγάλη ἀγάπη τοῦ ποιητῆ πρὸ
τὸ ἔργο πὺν καταφέρνει αὐτὸ τὸ θαῦμα. Εἶνε ὁ ἔρωτάς του πρὸς τὸ στίχο
του. Τὸ δούλεμα τὸ σπάνιο δούλεμά του, πρᾶμα μοναδικὸ στὴ λογοτεχ-
νία μας, τὴ βιαστικὴ καὶ ἀδούλευτη σὰν ὁ ἀγῶνας νὰ ἦταν γιὰ τὸν ὄγκο.
Ὅμως ὁ Γρυπάρης στὰ τελευταῖα του ποιήματα πὺν θὰ ἐξετάσωμε φθά-
νει σὲ μεγαλειότερη συχνὰ τελειότητα, ὅσο καὶ ἂν ἔχομε τώρα μπρὸς μῆς
καὶ ποιήματα κάποτε, πὺν μπορούν νὰ τοποθετηθοῦν πὺν κάτω ἀπὸ τὰ
ἰντερμέδια θέλω νὰ πῶ τὸν «Κισσὸ» ἢ τὴ «Δύση τῆς Γενεᾶς» κλπ.

Ἐδῶ ὁ ποιητῆς δίνει μιὰ τὸ χέρι στὴ βυζαντινὴ ἔμπνευσή, γιὰ νὰ
τραβήξει ἔπειτα σὲ κομμάτια κλασσικῆς τέχνης καὶ τελειότητος, γιὰ τὴ

βέβαια δὲν εἶνε δυνατὸ παρὰ γιὰ ἔργο κλασσικὸ μόνο νὰ χαρακτηριστε
ὁ «Πραγματευτῆς» του, τὸ ἀξείμητο αὐτὸ διαμάντι τῆς λογοτεχνίας
μας. Ὁ ἀπλὸς μῦθος πὺν χρησιμεύει γιὰ βάση, ξετυλίγεται ἤρεμα καὶ
ἤσυχα ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἕως τὸ κορύφωμα σὰν βαθμιαῖο ἀνέβασμα ἀξε-
κούραγο σὲ κάποιο σμαραγδένιο λόφο. Κανένα πέσιμο ἢ ἀναπάντεχη με-
τάπτωση.

Ἦρθε ἀπ' τὴν Πόλη νιὸς πραγματευτῆς
μὲ διαλεχτὴ πραγματία,
μ' ἀσημικὰ καὶ χρυσικὰ
καὶ μὲ γλυκὰ καὶ μαῦρα μάτια.

Ὁ ἐρχομὸς αὐτὸς σὰν μιὰ ἐμφάνιση ὁλόδροση μᾶς ὑποδουλώνει. Τὸ
ἔνωμα τῶν χρυσικῶν καὶ τῶν ἀσημικῶν μὲ τὰ μαῦρα μάτια τοῦ τραγου-
διστῆ εἶνε τόσο περίτεχνο, πὺν γοητεύει.

Κατόπι ἀκολουθαίει ἡ ἐντύπωση πὺν κάνει ὁ πραγματευτῆς στὸν κό-
σμο τῶν γυναικῶν πὺν τρελλαίνονται καὶ ἡ ἀπάτη ἀπὸ μέρος τῆς ὡραίας
χήρας πὺν δὲν ἔρχεται νὰ πάρει τὴ συμφωνημένη ζώνη. Εἶνε ἓνα σβύσιμο
ὄνειρου πὺν ἡ πληγὴ του μένει καὶ ἡ λαχτάρα του δὲν ἀποκοιμιάται. Λίγο
λίγο ἡ ὄραση τοῦ πραγματευτῆ σκοτίζεται καὶ ἔρχεται ἡ παραστατικώτατη
εἰκόνα.

Στὰ μάτια του πὺν τὸν πλανοῦν
Βάζει συχνὰ τὰ χέρια ἀντήλιο

Σὲ τίνος τὰ μάτια δὲν ἐμφανίζεται ὕστερα ἀπὸ τὸ διάβασμα αὐτὸ
τῶν στίχων ὁλοζώντανος μὲ τὴ θανατερὴ ἀγωνία του ὁ δύστηνος πρμα-
τευτῆς; Ὁρθίος στέκεται καὶ τὸν βλέπομε καρτερητῆ ἐκείνου πὺν δὲ θὰ
φτιάσει.

Δὲ φαίνεται μηδὲ γροικιέται.

Παροικνωμένη πὺν τέλεια ἡ σκηνὴ γιὰ νὰ ἔρθει τὸ ξωτικὸ γεγονό-
ς. Ὁ ληθιωτικὸς εἰνός ὕπνος καὶ ἡ ἐμφάνιση τῶν νεραίδων. Οἱ στίχοι πὺν
ἀκολουθοῦν, ἀποδείχνουν ἄλλη μιὰ φορὰ τὴν ἀλήθεια ἐκείνων πὺν εἶπαμε
γιὰ τὸ Γρυπάρη ὡς τέλειο ζωγράφο. Μέσα σὲ στίχους λιχνιστικούς πὺν
μεταδίνουν τὸ ρυθμὸ τῆς μυθικῆς ἐμφάνισης πὺν σκοροῦν μιὰ μουσικὴ
στριφογυριστικιά καὶ ἀπαλὴ σὰν ἤρεμος καὶ ἀδιάκοπος κυκλικὸς χορὸς προ-
βέλλουν οἱ νεράιδες,

ὕπνος τις φέρνει ὕπνος τις παίρνει
νεράιδες περδισκόστηδες
σνητὲς καὶ μαρμαροτραχήλες,
ἀνήσκιωτα κορμὰ ἀδειανὰ, διανέματα

κι' ανατριχίλες.

Στις κουμπωτές πλεξούδες τους φοροῦν
νεραϊδογένεματα και πολυτρίχια
κι' ἔχουνε κρίνους δάχτυλα
κι' ἔχουν ροδόφυλλα γιὰ νύχια.

Τὰ σπάνια και ζωντανὰ ἐπίθετα πού προσδιορίζουν χαρακτηριστικά,
ἢ νεραϊδένια εἰκόνα ὀλόκληρη, ἢ σφιχτὴ στιχουργία δίνουν στὸ κομμάτι
αὐτὸ τόση ζύναμη, πού νὰ τὸ λαχταρεῖ ἡ ψὴ λογοτεχνία.

Ὅμως γρήγορα ὁ ποιητὴς φεύγοντας ἀπὸ τὴν κλασσικὴ ἐκτέλεση,
ξαναθυμᾶται τὴν νεοκλασσικὴν του τεχνοτροπίας. Ἔτσι ἔχομε τὸ «Νυμφίον»
καὶ κατόπι τὸ ἀριστουργηματικὸ ἐκεῖνο κομμάτι στὸν «Ἡσκίον τῆς Καρυδιᾶς».

Αὐτὸ νομίζω πῶς εἶνε τὸ καλλίτερο ποίημα πού βγήκε ἀπὸ τὴν
πέννα τοῦ Γρουπάρη. Οἱ ἀνίδεοι πέρασαν πάνω ἀπ' αὐτὸ σὰν ἀπάνω ἀπὸ κίτι
σκοτεινὸ και πειρασμικὸ, rien di spiriti maledetti καθὼς λέει ὁ Ντάντε.

Πέρασαν ἀπὸ τοὺς θαυμασίους αὐτοὺς στίχους ὅπως ὁ ἴδιος μεγάλος
ποιητὴς μέσα ἀπὸ κόποιο κύκλο τῆς Κόλασης

Per l' aer nero e per la nebbia folta

Ἐννοεῖται βέβαια πῶς τὸ ἔργο δὲ ζημίωσε τίποτα. Κι' εἶνε τὸ ποίημα
αὐτὸ, ποίημα λάγνων ὀνειρῶν καντεροῦ μεσημεριοῦ, ὅπου ὅλα βράζουν
μέ τὴ δύναμη τῆς ζωῆς πού ποθεῖ νὰ ξεσπάσει

καὶ πυριωμένο τὸ αἷμα ἀπὸ τὴ ζέστη
σὰν μούστος γλυκοπίπερος
σὰν τὸν ἀκράτο βράζει ἀσβέστη

Σημαδεύω παροδικὰ τὴν ποικιλία τῆς ἔκφρασης μέσα σ' αὐτοὺς τοὺς
στίχους, τὸ τεχνικὸ σμίξιμο τῆς σύνταξης με ὀνομαστικὴ και αἰτιατικὴ.

Ἐπειτα ἀρχίζει ἡ ζωγραφιὰ τῆς καρυδιᾶς καταφυγίου ἔρωτα πουλιῶν
μεταδοτικοῦ στὴ Μανταλένια τὴν ξαπλωμένη κάτω ἀπὸ τὸ πυκνοθόλωτο
δέντρο και τόσο κολλητικοῦ πού

Ἡ Μανταλένια ἢ ροῦσα ἀποδιαντράπη
καὶ τραγουδάει και λέει γιὰ τὰ πουλιὰ
δὺν δὺν πῶς κάνουν τὴν ἀγάπη.

Ἔνας ὑπνος ξωτικὸς χύνεται στὰ ματόφυλλα τῆς κόρης κι' εἶναι ἕνας
ὑπνος βαρὺς σὰ θάνατος δυναμωμένος κι' ἀπὸ τὸν κακὸ Ἡσκίον τῆς καρυ-
διᾶς. Μὲ ναρκωτικὸς στρύχνους και ὑοσκύακμους τῆς πλέκει ὁ βραχνᾶς
στεφάνι, πού ἀπὸ τὰ φύλλα του σταζοβολοῦνοί πλάνοι φανταγμοὶ και οἱ
λήθαργοι.

Μιά γενικὴ προσωποποίηση. Τὰ πάντα τόσο ζωντανὰ πού ὑπάρχουν

στὴ ζωὴ σὰν ὄντα. Ἔνας μυθολογικὸς κόσμος. Οἱ ὑπνοφαντασίες ζωντα-
νὲς κουρνιάζουν ἀπάνω στὸ δέντρο.

Μὲ στρύχνους και ὑοσκύακμους
τῆς πλέκει ὁ πνίχτης ὁ βραχνᾶς στεφάνι
κι' οἱ λήθαργοι ἀπ' τὰ φύλλα του
κι' οἱ φανταγμοὶ σταζοβολοῦν οἱ πλάνοι.

Ζώνει τὴν κόρη δλόγουρα
κάτι σὰν Ἡσκίου ἀτράνταχτο τουφάνι,
στὸ δέντρο οἱ ἀπονύχτερες
κουρνιάζουν ὑπνοφαντασίες πού κάνει.

Και τώρα ὁ ἔρωτας πλημυράει σὰν θεία μανία. Ὅλα τὰ ὀδηγᾶει τὸ
δοξάρι του. Τὰ πουλιὰ ἀφανίζονται κι' ἔρχονται τὰ ἔρωτόπουλα νὰ κα-
τέβουν ἀπάνω στὴ γυμνὴ κοπέλλα. Ὁ μεσημερινὸς ἥλιος καίοντας ἀνάβιε
περισσότερο τὴ φλόγα.

Κι' ἀπὸ τὰ τρίκλωνα τὰ ξέκλωνα
στῆς ὀμορφιάς τῆς τ' ἀνθος γύρω,
πειτοῦν τὰ δλόξανθα ἔρωτόπουλα
κῆμα ἀπ' ἀφρὸ και φῶς και μῆρο.

Τοῦ Ἡσκίου τὸ ἀνάερο παχνοσκέπασμα
ἔχει μονάχη φορεσιά τῆς
στὰ τροφαντὰ ξώσαρκα στήθια τῆς
παραπιτάει ὁ μεσημεριώτης.

Κι' ἀπάνω στὴ ροδελεφάντινη
κοιλιά τῆς —νάτι Μανταλένια—
νάνοι πηδοῦν κοκκινοπρόσωποι
μ' ἄκουρα γένεια, μαῦρα γένεια.

Ἐγὼ γιὰ τὸν ἑαυτό μου δὲ μπορῶ νὰ βρῶ ψεγάδι στὸ ἀριστοτεχνι-
κὸ αὐτὸ ποίημα, πού τόσο κακοεξηγήθηκε και κατηγορήθηκε γιὰ νὰ ἀληθέ-
ψουν ἄλλη μιὰ φορὰ τὰ λόγια πού ὁ μεγάλος Γκαῖτε βάζει στὸ στόμα τοῦ
Φάουστ «Συνειθίσαμε νὰ κοροϊδεύουν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνο πού δὲ νοιώ-
θουν και νὰ μουρμουρίζουν μπρὸς στὸ καλὸ και τὸ ὠραῖο πού τοὺς
πειράζει».

Κατὰ δυστυχία τὸ ἔργο τοῦ Γρουπάρη εἶναι πολὺ λίγο και χρόνια
ἔχομε νὰ ἰδοῦμε ποίημά του νεώτερο· ἂν ἔπαιψε νὰ γράφει ἡ ζημία τῆς λο-
γοτεχνίας μας εἶναι ἀνυπολόγιστη.

Ὁ Γρουπάρης περνάει μέσα στὴ λογοτεχνία μας σὰν μετέωρο φωτεινὸ μέσα στὸν ξάστερο οὐρανὸ τῶν νυχτιῶν τοῦ νότου. Σχολὴ δὲν θέλησε οὔτε ἦταν δυνατὸ νὰ ἰδρῦσει. Εἶνε ἡ ποίηση του τόσο προσωπικὴ ποὺ τοῦ ἀνήκει ἀποκλειστικὰ τοῦ ἴδιου.

Ποιητὲς πολὺ μικρότερης ἀξίας μετροῦν μαθητὲς, ὅμως ὁ Γρουπάρης καινένα. Δὲν εἶνε penseur. Δὲν ἔγινε ὁδηγητὴς τῆς σκέψης. Ζεῖ κλειστὸς στὸν ἑλεφαντίνιο του πύργο μόνος. Εἶνε ἀπὸ τοὺς σιωπηλοὺς ἐκείνους ποὺ ἀναφέρει ὁ Καρλαίλ, τοὺς σπαρμένους στὶς ἐπαρχίες του ὁ κτηέναις ποὺ συλλογιῶνται σιωπηλὰ μόνοι καὶ δὲ μιλοῦν γι' αὐτοὺς οἱ πρωινὲς ἐφημερίδες.

Ὁ ποιητὴς δὲν ἀνακατεύτηκε σὲ φιλολογικὸς καβγάδες, δὲν ἐπιδείχτηκε, δὲν διεκδίκησε ποταπὰ ἀριστεία, μοιρασμένα ἀπὸ χέρια ἀνάξια καὶ καρδιές γεμάτες φτόνο.

Κ' ὅμως ἡ ἐπιρροή του στὴ φιλολογία μας στάθηκε μεγάλη. Ἐμπάσα μέσα στὴ λογοτεχνία μας μεγάλο γλωσσικὸ προπάντων πλοῦτο. Ὅσες λέξεις μεταχειρίστηκε καθιερώθηκαν κι' ἔγιναν χτῆμα τῆς ποίησής μας. Δὲ θέλω νὰ πῶ πῶς ἡ ποίηση τοῦ Γρουπάρη ἀνήκει στὸ παρελθὸν ὅμως σήμερα ἡ ποίηση ἀκολουθαίει ἄλλο δρόμο. Ἐπειτα οὔτε μπορεῖ νὰ ἀκολουθηθεῖ ἀπὸ κανένα ὁ δρόμος τοῦ Γρουπάρη, γιατί εἶναι μόνο δικός του. Πολλοὶ ἐπηρεάστηκαν μερικοὶ κάποτε τὸν μιμήθηκαν. Ὅμως ἀπόγονοι δὲν τοῦ ριζοβόλησαν.

Ἔτσι ὁ Γρουπάρης εἶνε μιὰ μονάχη προσωπικότητα. Ἐρημικὸς δάσκαλος, ἀριστοκράτης, χωρὶς ὀπαδοὺς καὶ μαθητὲς, βασιλιάς μόνος στὸ βασίλειό του χωρὶς ἀντὴ καὶ ἀκολουθοῦς.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ

Ἐνα παράθυρο ἀνοιχτὸ
κι' ἀκουμπισμένη περιμένει. . .

Τὰ σύννεφα κνηγητὸ
— βαρειά στενάγματα καὶ πᾶνε
στὸ θεωριωμένο βουρκομιό.

Κάποιες στιγμὲς
τᾶνήμπορο φεγγάρι ὑφαίνει
τὸν ἄθωρο ξεψυχισμό.

Καὶ τὶς ἀρρώστειες στὰ νερά,
ποὺ νέκρωσαν, κυλᾶ,
κυλᾶ καὶ φεύγει.....

Ἐνα παράθυρο ἀνοιχτὸ
κι' ἀκουμπισμένη περιμένει. . .

Ψιχάλα στὰ νερά, κι' ἀνατριγίλα
στὰ φύλλα, στὰ νερά. . .

Δάκρυα στὰ μάτια τὰ μουντά,
τὸ χέρι ἀνήμπορο ξεφτιᾶ
τὸ νυφικὸ στολίδι, ποὺ κεντᾶ
μῆνες καὶ χρόνια. . .

Ψιχάλα στὰ νερά, κι' ἀνατριγίλα
στὰ φύλλα, στὰ νερά. . .

Ἐνα παράθυρο ἀνοιχτὸ
κι' ἀκουμπισμένη περιμένει. . .

ΔΗΜ. Ν. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

ΤΡΟΜΑΡΑ ΕΝΟΣ ΧΕΙΜΩΝΑ

I

Τοῦ ἀγαπητοῦ μου κ. Α. Γιαλούρη

Τὰ παραθύρια κατεβήκανε κ' οἱ πόρτες σφάληξαν.

Κ' οἱ δακρυσμένες πίκρες τῶν φθινόπωρων πλακώσανε βαρεῖες στῶν ἀναμένων λύχνων τὰ ξενύχτια — ὦ πίκρες! πίκρες τοῦ μυρολογιοῦ ποὺ ἔπαψε νὰ κλαίει γιατί πάγωσε στῶν ἀναμένων λύχνων τὰ ξενύχτια!.....

Κι' ἄλλοίμονο! ποῖος ἔχει δάκρυα καὶ ποῖος βολεῖ τὸ καλοκαίρι νὰ θρηνήσει, τὸ καλοκαίρι: ποῦ δὲν πρόφτασε μηδὲ νάνθιτει;

Τὰ παραθύρια τώρα κατεβήκανε κ' οἱ πόρτες σφάληξαν, κ' οἱ λύχνοι ἀνάψαν.....

Τὸ μυρολόγι δὲ βολεῖ νὰ κλαίει.....

II

Κάποιο κλάμκ στὴν ἡρεμιὰ ξεσκίζετα: — ὦ τὸ βάρος ἑνὸς φθινόπωρου ποὺ παραγέρασε πρὶν πῆσουνε τὰ φύλλα!.....

Τώρα πιά δὲν ἔχει ἀξία μηδὲ ὁ θάνατος. Τὰ κυπαρίσια ἀπὸ κοντὰ δὲν κλαίγανε παρὰ τὴν πλήξη τους;... Πῶς νὰ πεθάνεις τώρα πιά;.....

Κι αὐτὸ μὲ πλήγωσε βαρύτερα.

Μάρεσαι νὰ ὀνειρεύομαι βαθεῖα — καπνοὶ ποὺ σέρνονται πᾶ σὲ στικόμενα νερὰ τόνιρατά μου — καπνοὶ ποὺ σέρνονται μὲ; στὴν ἀκίνησιά τους;.....

Ἄκίνησι, ἀκίνησι, ποὺ δὲ μπορεῖς ἄλλο παρὰ νὰ ἀτριχιάσεις!.....

Ἔνα πρωὶ πῆρα τὸ σφυρὶ τῆς Κατάρρας μου καὶ θέλησα νὰ τρυπίσω τὸν χάλκινο θεὸ μου. Ὡ λύσσα τὸν ἀνήλικτων θυμῶν μου!.....

Καὶ τοῦπα πρὶν τὸν χιυπίσω!

«Σ' ἔβαλα ἐδῶ γιὰ κάποιες ὥρες χωριστῆς.

Ὡ ψεύτη! Κάθε μεσάνυχτα ποὺ τὸ μυστήριον σήμαινε τὴ λειτουργία του ἔφερα τὰ κόκκινα μετάξια τὸν αἰσθημάτων μου καὶ στόλιζα ὅλα γύρω μου — γύρω σ' ἐμένα καὶ σ' ἐσέ. ....

Κ' ἐσένοι δὲν τολμοῦσα νὰ σ' ἀγγίξω. Τόσο σιὸ χάριζα ψυχὴ ἀπὸ τὴν ψυχὴ μου!

Κι ὅμως δὲν πρότεξα καὶ πρῶτ' ἀπ' ὅλα στυξίωκα τὴ χάλκινη γυμνια τῆς ἀδιαφορίας μου. ....»

Κ' ἔτσι κατάλαβα πῶς δὲν ἄξιζε μηδὲ νὰ τὸν τρυπίσω μὲ τὸ σφυρὶ τῆς Κατάρρας μου τὸν χάλκινο θεὸ.

Τώρα — ὦ τὸ ἀπέραντο φθινόπωρο ποὺ παραγέρασε πρὶν πῆσουνε τὰ φύλλα.....

Κι ἀλλοίμονο! Πῶς νὰ πεθάνεις τώρα πιά;

Κι αὐτὸ μὲ πλήγωσε βαρύτερα.

III

Μὲς στὴν ἀμόλυπτη ἀγότη τῆς σκοτεινῆς ἀναψα τὰ λυχνάρια μου γιὰ νὰ μεθύσω: πίνω πικρὰ τοὺς θρήνους τῆς βροχῆς καὶ παραδέρνω στὰ τρεμίσματα τῶν φύλλων.....

Μεσάνυχτα.

Στὴν αἴθουσα οἱ λύχνοι πετρωθῆκανε μὲ τὰ ναβλεμματὰ τους στὸ κενό, κι ἀναίσθητη ἢ λιγοθυμιὰ βουβάθηκε στὶς φλέβες τῶν πραγμάτων.

Λιγοθυμιὰ.....

Ἔνκ κλαδὶ ἔσκυψε πίσω ἀπ' τὰ γυαλιὰ καὶ συμαζώχτηκε ξανά στὴ σκοτεινιά.....

Πέθανε τὸ Ἐγὼ μου κι ἄταφο βούλομαι νὰ τὸ περγελάσω.

Ἔνας ἀναίσθητος βρυκόλακας σὲ λιγοθυμισμένην αἴθουσα.....

Ἔπαψε κ' ἡ βροχὴ.

Καὶ μοναχὰ τρέμουν τὰ φύλλα ἔξω καὶ μέσα μου.

Μεσάνυχτα.

Μὴν τὸ ζητᾶτε πιά τὸ Βασιλόπουλο στὴν κρουσταλένιαν αἴθουσα νὰ τὸ ξυπνήσετε.

Τὸ Βασιλόπουλο βρυκόλακας καὶ μὲς στὴν αἴθουσα ἀναίσθητη ἢ λιγοθυμιὰ βουβάθηκε στὶς φλέβες τῶν πραγμάτων.....

Ὡ περιγέλοιο! Τὸ ἀθάνατο νερὸ μέσα στὶς στάμνες σας τὸ βούρκωσε ἢ βροχὴ!.....

Τί μου χτυπάτε τὸ παράθυρο, εἰτεῖς ποὺ τὴν πύρτα δὲ βρήκατε μὲ τὴ μαρμαρένια ἐπιγραφὴ;

Ποιὸς μπορεῖ νὰ σᾶς ἀνοίξει;

Τώρα πιά τὸ Βασιλόπουλο βρυκόλακας — ἀναίσθητη ἢ λιγοθυμιὰ βουβάθηκε στὶς φλέβες τῶν πραγμάτων κ' οἱ λύχνοι πετρωθῆκανε μὲ τὰ ναβλεμματὰ τους στὸ κενό.....

Μέσα στὴν αἴθουσα.....

Τί μου χτυπάτε τὸ παράθυρο;

IV

Ὡ φόβοι!.....

Ἄδειοι φόβοι ἑνὸς χειμῶνα ποὺ δὲ θᾶχει καταιγίδες — μιὰ παγωνιά σὲ μιὰ πανσέληνη νυχτιὰ — βουβοὶ πεθιμοὶ σ' ἀλλατοῦς τάφους.....

Καὶ τίποτ' ἄλλο.....

Στενὴ ἢ φωνὴ μὲτὰ στοὺς τοίχους θὰ χτυπᾶται — οἱ πόρτες καὶ τὰ παράθυρα σφαλῆξαν — θὰ χτυπᾶται μὲς στοὺς τοίχους, καὶ θὰ μεγαλῶνει μὲς στοὺς τοίχους.

— Οἱ πόρτες καὶ τὰ παράθυρα σφαλῆξαν —

Καὶ τίποτ' ἄλλο.....

Οἱ καιροί, μεστοὶ στὴν πλήξη τους, θὰ μαρμαρώσουν σὲ ταφόπετρες.

Και μοναχά ή αγάπη κάθε δειλινό — άπλή αγάπη που σ' αγάπητα
γιατί δεν πρόχτασα να σε γνωρίσω — φθιτικιά χλόη ή νάνθίτει σε μια
του τοίχου χαραμάδα, έξω από το παράθυρο.

Οί πρώτες και τὰ παράθυρα σφαλήξαν —

Και τίποτ' άλλο... ..

Τότες θα σβύσω και τους λύχνους — ή φωνή μόνη θα χτυπιείται μέ-
σα στους τοίχους, στενή —

Κανένκς παλμός κάτω απ' τις ταφόπετρες των καιρών —

μια μαρμαρωμένη άκινήσια —

μιάν άδιαφορία παγωμένη —

Κ' ίσως νάρη ή ο Θάνατος.

Και τίποτ' άλλος!.....

1919

ΔΗΜ. Ν. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

REMY DE GOURMONT

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΒΕΡΑΡΕΝ

Η ποίηση του Βεράρεν, δεν είναι intime. Είν' όλη αντικειμενική. Θαλεγε κανείς πως στιχούργησε σε κάτι ωραίους τραχιούς στίχους και λίγο τρελλούς, κοινωνιολογικές μελέτες που δεν τόλμησε να γράψει. Οί Campagnes hallucinées: μελέτη για την τωρινή κατάσταση, ήθικη και ύλική των φλαμανδών χωρικών· οί Villes Tentaculaires: μελέτη, παράλληλη της πρώτης, για τη ζωή σε μια νεώτερη μεγαλούπολη. Τά δυό έργα συνδεώνονται μ' αυτήν την ιδέα που κανείς οικονομολόγος δε θάποδοκίμαζε: οί κάμποι έρημώνονται για τόφελος των πολιτειών. Στη μεγαλόπρεπη γλώσσα και ποιητικά ακαθόριστη του Βεράρεν, έτσι παρουσιάζεται: οί Campagnes hallucinées, καταβροχθίζονται και καταστρέφονται από τις Villes Tentaculaires.

Τό θέμα είναι παλιό. Ο Βεργίλιος τό γνώριζε και σημείωσε τό ζετύλιγμά του. Άλλά ο Βεργίλιος αγαπούσε τά χωριά και τά χωρικά ήθη της πατρίδας του. Ο Βεράρεν τάντιπαθει. Μισεί τους άλαφροίσκιωτους χωρικούς, τις ταραγμένες πεδιάδες όπου ζούνε, τη μονοτονία των ίσων δρόμων, τό θαμπόν ήλιο αυτής της Φλάντρας που βρίσκεται θαμένη μέσα στις όμίγλες. Μισεί τό ίδιο και την πόλη, που του φαντάζει σε μια κόλαση, όπου οί κολασμένοι, αφού μεθήσαν από βρωμερά ποτά, παραδίνουντσι σε ζφόδικες εύχαρίστησε, μέσα στους ακάθαρτους δρόμους.

Κ' έχοντας φανερώσει όληνα την άηδία του, τείνει τά βλέματά του προς τό μέλλον· προς τους καιρούς που οί πολιτείες ίσως θάφήσουνε τη λεία τους, που οί κάμποι θα ξανακατοικηθούνε από ύγεις και ήμερες ύπαρξες, όπως και πρώτα, όταν
L' Esprit des campagnes était l' esprit de Dieu.

Αυτός ο σοσιαλιστικός μυστικισμός είναι δέκα χρόνων. Δέκα χρόνια είναι άρκετός καιρός, και δεν πιστεύω, ούτε να βρίσκει τώρα άρκετους όπαδούς, ούτε να έρμηνεύει πισιά τις ιδέες που έχει τώρα ο Βεράρεν. Ότιςσο, τώρα πάλι, ξονατύπωσε αυτά τά δυό ποιητικά έργα, και μπορούμε να τά κρίνουμε έλεύθερα.

Ο τόμος περιέχει ωραία πράματα, πρό πάντων στο δεύτερο μέρος: τό σύνολο

δεν είναι γοητευτικό. Η προσπάθεια είναι άρκετή· μά ο άπλοϊκός αναγνώστης, έχει ανάγκη μεγάλης προσοχής. Δυό είναι οί αιτίες αυτού του πράματος· ή εξακολουθητική αντικειμενικότητα και τό ακαθόριστο της έκφρασης. «Ότι περιγράφω στα τοιήματά μου, νομίζει κανείς πως τάχει ζωνιανά μπροστά του, έλεγε ο Γκαίτε. Άπόχτησα αυτό τό προτέρημα από τη συνήθεια που πήραν τά μάτια μου να παρατηρούνε με προσοχή τάντικείμενα· πράμα που μουδωκε επίσης, πολλές ώφέλιμες γνώσεσ». Χωρίς να διστάσουμε, θα λέγαμε άκριβώς τό αντίθετο για τά ποιήματα του Βεράρεν. Ποτέσ δεν κατορθώνει να φέρει μπρός τά μάτια μας την όρισμένη εικόνα των όραμάτων του. Όλο τό ζωγράφισμα μένει πνιγμένο σε μια άοριστία, λαμπρά όμιχλώδικη μέ, έδω και κει, κάποιες άχτίδες φωτός κοκκινωπού, φεγγαροχυσιά μέσ' στην όμίχλη ή μακρινή λάμψη. Τό μάτι του γερμανού Γκαίτε είτανε λατίνου· τό μάτι του φλαμανδού Βεράρεν είναι γερμανού.

Ποιοί είναι αυτοί οί κάμποι που μάς περιγράφει την πυρετώδικη θλίψη τους, και τη χλωμή ντροπή τους; Στην πραγματικότητα, που άπλώνονται; Πούπετα. Είναι ο ποιητής που όραματίζεται. Δεν εξέτασε τους κάμπους και τους χωρικούς με προσοχή· δεν τούζώτησε μέγλυκύτητα, βίβια μπήκε μέσα στην ψυχής της φύσης και των ανθρώπων και δεν είδε παρά τό ότι είταν εντός του· μια όργη προφήτη έναντί της άσκήμιας της φύσης και της κακίας των ανθρώπων. Άνεβαίνει στη σκεπή της κατοικίας του και καταριέται τον όρίζοντα. Σε τίποτα δε χαρίζεται· τίποτα δεν ξυινά την έπιείκεια του· θαρείς κι άκούσ τον Ίεζεκήλ.

Για να ζωγραφίσει τά ήθη των τωρινών μεγαλουπόλεων, ακολουθεί τό ίδιο σύστημα. Πώς μάς παρουσιάζει τις ήσυχες Βρυξέλες! Σε κάθε τί βρίσκει ύλικό για ναπορεί. Τί! σιδηρόδρομοι, τράμ, έργοστάσια, μπάρ, άγορές, γυναίκες στους δρόμους! Τί συχαμός! και ζωγραφίζει, με μεγάλες πινελιές, με μια βουρτσά βυθισμένη άλλεπάλληλα στο μαύρο και στο κόκκινο, αυτήν την εικόνα της παρακμής.

Τό είδος της αντικειμενικότητας που βρίσκει στο Βεράρεν, δεν είνε εκείνο που συνήθως παρατηριέται. Δε συνίσταται στο να άπομακρυνθεί από τις ίδιες του ιδέες, μπρός σ' ένα πραγματικό θέαμα και να τό περιγράψει με λεπτομέριες, με τον τρόπο π. χ. του Hagemans. Ο Βεράρεν άρχίζει με μια πράξη που προηγείται· στέλνει μπρός τά αιστήματά του, τις ιδέες του, τις ένώνει βαθύτατα με τά πράματα που θα περιγράψει· κ' είναι τό κράμα που σχηματίζει τον παράξενο κ' αινιγματώδη πίνακα, που μεταφέρει στους στίχους του. Ότι βλέπει, τό βλέπει θεληματικά. Τίποτα δε δέχεται τό ξαφνικό. Δεν άνοίγεται στην έντύπωση που δε θα εισχωρούσε στο πλάνο του. Είναι κοινωνιολογική ποίηση.

Όπως άλλωστε τό σύστημα είναι εκείνο της Légende des Siècles, θα τά παραδεχότανε κανείς, αν τύχαινε, να δημιουργήσει στα χέρια του Βεράρεν, θεάματα τόσο συγκινητικά, τόσο βλεπούμενα όπως εκείνα που θέλησε ο Hugo. Η έκφρασή του πολύ τολμηρή αλλά πολύ ακαθόριστη, τον μποδίζει να φτιάσει στη φτωχότητα. Είναι γεμά ο περιφρασες που άληθινά δίνουνε ξανά μιάν actualité στο γνωστό λόγο:
«du Delliile flamboyant»:

Des clartés rouges

Qui bougent,

Sur des poteaux et des grands mâts,

Même à midi brûlent encore

Comme des œufs monstrueux d'or . . . .

Ποία είναι ή λέξη του γράφειν; Ηλεκτρική λάμπα; Λεριοφωτο; Οι χρειάζονται σημειώσεσ. Έπειτα, άξίζει ο κόπος να γράφει κανείς σ' «έλεύθερο στίχο», για να ριμαίρει τά rouge και bougent όπως ο φτωχότερος παρασσιακός; Αυτέσ τις διό ρίμες, συχνά τις βρίσκουμε μέσα

στον τόμο. Όσο για τις περιφράσεις, υπάρχουν και χειρότερα. Ίδου ένα παράδειγμα: που «vend de la lumière en des boîtes d'un sou». Έδώ το αίνιγμα είναι «φωτερό»: πρόκειται για κουτιά σπιντών· μά, πόσο αυτοί οι τρόποι έκφρασης είναι παιδιακίστοι! Πέστε λοιπόν, άτλούστατα, αν έχετε ανάγκη να το πείτε αυτό: «Un aveugle, sous un bec de gaz, vendait des boîtes d'allumettes, d'un sou» αυτό πολύ περισσότερο θα μάς τον παρουσίαζε μπροστά μας παρά όλες αυτές οι μεταφορές που τόνα μάτι τους δέ βλέπει και το άλλο, που ρήχνει λάμπες ψεύτικου διαμαντιού.

Δέ θα σταθώ στις διάφορες έλλειψεις έκφράσεις όπως κά: par à travers, par au-dessus. Ούτε στους έπαρχειτισμούς, σαν μια *drame, pucier* (:). Αυτό δέν είναι ευχάριστο, αλλά μπορεί να διορθωθεί.

Αυτές είναι, πολύ συνοπτικά εκθέτοντάς τις, οι αδυναμίες της ποίησης του Βεράρεν. Πολλές περισσότερες σελίδες θα χρειαζόντανε για να αναφέρουμε τις όμορφιές της. Αυτός ο άοριστος ποιητής έχει στιγμές μεγάλου ποιητή. Σ' αυτόν ακόμα τον τόμο του, που δέν είναι κ' από τους καλύτερούς του, βρίσκονται υπέροχα ποιήματα. Ό Βεράρεν, που είναι ένας χαλκιός του λόγου συχνά ανεπιτήδειος, δέν είναι όμως λιγότερο χαλκιός δυνατός, ο δυνατότερος ίσως που έχουμε κατόπι από τον Victor Hugo. Τι κρίμα που δέν έζησε στο Παρίσι από τα είκοσί του χρόνια! Όλοι οι μελλούμενοι ποιητές, όλοι οι μελλούμενοι συγγραφείς της γαλλικής γλώσσας θα πρέπει να έρχονται στο Παρίσι, μόλις αισθανθούν την κλίση τους. Έτσι κάμαν οι Ρωμαίοι· πηγαίαν στη Ρώμη.

Η γέννησή του, ή εκπαίδευσή του, ή παιδεία του είναι αίτια των έλλαττωμάτων του που μάς ένοχλούν· δέν του είναι προσωπικά και γι' αυτό, ελάχιστα λιγοστεύουν το θαυμασμό που αξίζει στο ταραχώδικο πνεύμά του.

Για να έχτιμήσουμε σωστά το Βεράρεν, πρέπει να πάψουμε να τον εξετάζουμε από τη γαλλική άποψη, να το συγκρίνουμε με τους ποιητές της φυλής μας και τις παραδόσές μας. Άς τον θέσουμε στο περιβάλλον του κι ως μόνον είναι για μάς τίποτα άλλο παρά ένας φλαμανδός ποιητής που μεταχειρίζεται τη γαλλική γλώσσα, για να εκφράσει τις φλαμανδικές του συγκινήσεις.

Άμέσως, να μας που γενήκαμε έπεικεις για πολλά λάθια που προσβάλανε την ευαισθησία μας. Δέ θα γίνει λόγος πιά ούτε για το άσκημο γούστο του, ούτε για την άτλοϊκότητά του, ούτε για την όμίχλη του· αυτά τα έλλαττώματα, θα σταθούν ίσως σ' αυτόν τον Φλαμανδό, οι όροι οι ίδιοι της πρωτοτυπίας του. Θα εΐταν ενδιαφέρον να βρει κα εις στο Βεράρεν ένα είδος ποίησης που ακριβώς θα εΐταν ανήμπορος να γράψει ένας ποιητής της Λορραίνης ή της Νορμανδίας.

Έκείνο που χαρακτηρίζει το φλαμανδικό πνεύμα, είναι ένα περίεργο ένωμα μυστικισμού και ήδυπάθειας, γλυκότηας και όρμης, επανάστασης και ύποταγής. Μά θαΐλεγε κανείς το ίδιο θαυμάσια για την παρισινή κοινωνία του μεσαίωνα. Θέλουνε μαζί την κοινωνική έλευθερία και τη θρησκευτική ή τους ύποταγή. Κάμουνε να εναλλάζονται οι καθολικές γιορτές και οι λαϊκές γιορτές. Είναι μια χώρα όπου υπάρχουν εύλαβεις και λαίμαργοι, όνειροπόλοι κ' ήδυπαθείς, φιλάργυροι και σπάταλοι, άπότομοι και γλυκοί.

Ό Βεράρεν μοιάζει να είναι ο πιο γλυκός, ο πιο δειλός. Και πράγματι, κατά βάθος είναι έτσι όπως και έξωτερικά. Μά μόλις γράφει, ξεσπάει ή γλυκότητά του, παραθυμώνει. Θαΐλεγε κανείς ένα από κείνα τα φοβιτσάρικα παιδιά που κάνουνε θόρυβο στην κάμαρά τους τη μοναχική για να μόν άκούσουν τα τρομαχτικά ψιθυρίσματα της σιγολιάς. Θαΐλεγε πάλι κανείς, κ' ή σύγκριση θα εΐτανε όρθότερη, σαν ένα από τους ήσυχους και σιωπηλούς μοναχούς, υπάκουους και άγνους, που μόλις σιωχάζονται τον κόσμο με τις κακίες του, τις βλαστήμιες του στο Θεό, αρχίζον τις

κατάρες. Ό Βεράρεν σαν μυστικιστής του ΧΙV αΐωνα, εύκολα τον πιάνει ή «ιερή όργη».

Η κρίση περνά, ξαναγίνεται πάλι ο σοφός όνειροπόλος, ο ήμερος παρατηρητής. Τέτοιοι άνθρωποι, αναγκαστικά, έχουνε μια πίστη. Πιστεύουνε· ή τουλάχιστο πιστεύουνε κάτι. Έκείνο που τους κάνει να αφήσουν τη σιωπή τους, είναι ή επιθυμία του να συντελέσουν στην πραγματοποίηση ενός ιδανικού. Δέν καταριούνται τη ζωή, παρά γιατί τη βλέπουνε κακιά, άδικη, ταλαιπωρημένη. Άλλες φορές, επικαλόντανε το Θεό, τώρα επικαλούνται το μέλλον. Μια μέρα, νομίζουνε, σ' αυτόν τον κόσμο θα βασιλέψει το ιδανικό τους. Οι άνθρωποι δέ θα μένουνε πάντα χοντροειδείς και κακοί. Θα ντρέπονται που υπήρξαν τέτοιοι. Θα σκύβουνε το κεφάλι στον περιφρονητή ποιητή ή και προφήτη, κατόπι όλοι θάνε όλο χαμόγελο και ευγένειες.

Οι μυστικιστές επαναστάτες είναι καλόκαρδοι άνθρωποι και ταχτικοί. Μόνον που ή ανυπομονησία τους εκδηλώνεται συχνά με άηδιαστικές φωνές και μ' άσκημες πράξεις.

Ό Βεράρεν δάμασε αυτά τα ξεφωνητά και τα λύγισε στο ρυθμό του γαλλικού στίχου· τούτο έχει μιάν ωραία μουσική, άπότομη και λίγο άγρια, αλλά μιας ευγενικής θεωρίας, μιας πλατιάς κίνησης.

Άν ξαναπάρουμε τον τελευταίο του τόμο τις «Villes Tentaculaires» θα βρούμε μέσα του μεγαλόπρεπες ιδέες· έλπίδας, έμπιστοσύνης προς το μέλλον.

Et qu' importent les maux et les heures démentes,
Et les cures de vice où la cité fermente,
Si quelque jour, du fond du brouillard et des voiles,
Surgit un nouveau Christ, en lumière sculpté,
Qui soulève vers lui l'humanité
Et la baptise au feu de nouvelles étoiles.

Εύκολα καταλαβαίνει κανείς πως αυτά τα θερμότατα και πεπεισμένα λόγια, μπορούν να τρέσουνε εκείνοι που πιστεύουνε στην ευτυχία της ανθρωπότητας. Βρίσκουνε δώ πέρα, σ' ωραίους στίχους, έκφρασμένο τόνειρό τους, σέ στίχους που εύκολα έντυπώνονται στη μνήμη. Πόση διαφορά μεταξύ αυτής της ποίησης και της κοινής «κοινωνιολογικής ποίησης» που προσπαθήσανε να κατασκευάσουνε για το λαό!

Είναι το ίδιο πνεύμα, ωστόσο, ο ίδιος σχολός να ανάβουνε τους ταπεινούς, να τους θέτουν σαν πλάσματα του μέλλοντος. Μά ή όμορφιά του στίχου κάμνει να ξεχνούμε πόσο αυτή ή αντίληψη είναι παιδιακίσια και συνάμα επικίνδυνη: Διαβάζει κανείς, μέσα στο ποίημα, έπιγραμένο: Ame de la Ville.

O les siècles et les siècles sur cette ville!
Le rêve ancien est mort et le nouveau se forge.
Il est fumant dans la pensée et la sueur
Des bras fiers de travail, des fronts fiers de lueurs,
Et la ville l'entend monter du fond des gorges
De ceux qui le portent en eux
Et le veulent crier et sangloter aux cieus.

Νά, χωρίς άλλο, αυτή ή ποίηση δέν είναι intime και δέ θα πάρει κανείς μαζί του τα βιβλία του Βεράρεν στην έξοχή, να τα διαβάσει κάτω από τις πρωτανθισμένες πασκαλιές. Δέ θα παρηγορήσει καμιά ψυχή πληγωμένη από τους κρυφούς της πόνους.

Όστόσο, μπορεί να δώσει στους νέους, στους ένθουσιασμένους με τα κοινωνικά όνειρα, την αίσθηση πως οι ιδέες τους ήβρανε έναν προφήτη.

Όσο για μένα, πιο ευχαρίστως άπαγγέλνω το θαυμάσιο σονέτο του Beaudelaire.
Sois sage, ô ma douleur, et tient toi plus tranquille . . . . .

ἀλλά, οἱ στίχοι τοῦ Βεράρεν, δὲν ἀπαντοῦνε λιγότερο, πολὺ ὀρισμένα σὲ μερικὲς πνευματικὲς ἀνάγκες. Ἦρθανε σὲ στιγμή ποῦ μπορούσαν νάγαπηθοῦνε καὶ νά νοηθοῦνε· ὑπάρχει μιὰ φανερὴ ὁμορφιά σ' αὐτὴν τὴ συνενόηση, μεταξύ ἑνὸς ποιητῆ, καὶ ἑνα μέρος τῆς νεότητος.

Λοιπὸν, ποῖος μπορούσε νά γράφει μιὰ τέτοια ποίηση;

Ἔπρεπε νά φανεῖ ἕνας Βεράρεν, ἕνας ἄνθρωπος τῆς Φλάντρας, ἕνας γλυκὸς καὶ ἀπότομος ὄνειροπόλος, ἕνας που πιστεύει.

Αὐτὸ εἶναι βέβαια που ὀνομάζουμε πρωτοτυπία· νά πραγματοποιήσῃ ἐκεῖνο ποῦ κανεὶς ἄλλος δὲν θά μπορούσε νά πραγματοποιήσῃ. Ἐκεῖνοι που ὀνομάζουν τὸ Βεράρεν, μεγάλο ποιητῆ, δὲ γελιοῦνται. Ἐχει τὸ ὑλάχιστο κάποιο μεγαλεῖο. Εἶναι ὁ ἑαυτὸς μου. Τὸν ἀγαπᾷ ἢ δὲν τὸν ἀγαπᾷ κανεὶς, πρέπει νά τὸν θαυμάζουμε, καὶ τοῦτο εἶναι που κάνω, ζητώντας συγνώμη που δὲν ἔδωσα ἀπὸ τὰ αἰσθήματά μου, παρὰ πολὺ περιληπτικὰ δείγματα.

(Μίτρο. Κ. Π.)

1904

ΒΑΚΧΙΚΕΣ ΝΥΧΤΕΣ

I

Ἄργοδιαβαίνουν πολὺ οἱ βακχικὲς νύχτες.

Μέσα στὸ μισόφωτο ἐκεῖ, στὰ κρυστάλλα ἀνθογυάλια τὰ λουλ μαραζώνουν στὸ πλημμύρισμα τῆς εὐωδίας τους. Ἀγάλι· ἀγάλια τῶν μύρων οἱ λιγνίσφρηκτες λειτουργίαι ἀρχινοῦν. Κοντοζυγιάζει τὸ φῶς ὠχρόλευκο καὶ μέσα του γοργοπαίζουν τὰ λιγνὰ σκιασμάτα. Μελωδίαι ἀπαλίσδυστες ξεφεύγουν ἀπὸ ἄφαντες χορδὰς καὶ οἱ νότες ἀρμονίζονται μὲ ἡδονικὸ ρυθμὸ. Χαδεύουν οἱ μπιτὲς ὄνειρόληκτες γιὰ ὑστερνὴ φορά τῶν λούλουθων τὸν ἀργομαραζμὸ, μέσα στοὺς εὐωδιασμένους ἀχνούς τῶν μύρων.

Καὶ τὰ μακαρισμ' ἔντ' εἰρέμκτα ἔρχινοῦν.

Να, τὰ ἀτέλειωτα ταξίδια στίς μακρονὲς ξαπλωσιὰς τῶν πελάγων τῆς Λήθης. Ἄστικτα πλανέματα σὲ συννεφάκια ξίδιπλα σὰν τοὺς μυρωμένους καπνοὺς τοῦ χαρισιοῦ.

Σιγαλὲ οἱ παρέλατες θριαμβικὲς ἀρχινοῦν. Κορμιὰ μυρὶπλαστα καὶ αἰθήρια, μὲ μιστωμένα στήθια μέσα στὸ γλυκὸ σπαρτάρισμα τῆς ἀλησμονιάς στὴ πλάτια τοῦ ἡδονικοῦ ὄνειρου. Καὶ περνοῦν, περνοῦν, καὶ στὸ μεθύσι μέσα μελωδίαι καὶ μύρα καὶ ὀράματα τὴν παρέλαση σφαλῶν. Τὰ μάτια σφαλήξαν μεθ' ἑαυτὰ μὰ βλέπουν καὶ ἀναγάλλισμα ἀντλοῦν.

Ἡ μοῖρα μοῦ εἶναι ἀδιάφορη καὶ τὸ αὔριο δὲ μὲ τρομάζει.

Μέσα στὰ γαλανὰ πέλαα τοῦ χαρισιοῦ —πλανέματα....— θά σθύσω τὴ ματωμένη ἀράδα τῆς ἐνθύμησης, θά κάνω τὴ λύπη μου χαρὰ, θά πλάσω

τὴ γῆμερα γεμάτο χαρὲς καὶ ἄδειο πίνες. Τὸ αὔριο δὲ μὲ τρομάζει καὶ ἡ μοῖρα μοῦ εἶναι ἀδιάφορη.

Ἄργοδιαβαίνουν πολὺ οἱ βακχικὲς νύχτες, ἀργοδιαβαίνουν.

II

ΔΙΟΝΙΑ ΚΑΡΤΕΡΙΑ

Ἀπαίσιοι μέσα στὴ θολούρα βουλιάζουν, πνιγμένοι στίς βαριανάσαστες βῶχες.

Νεκρομέναι μικροζωὲς μὲ μισόσδυτους πόθους μέσα σὲ χαϊώδικα πελαγίματα καὶ θαμπώματα χλωμισμένα. Τριγύρω οἱ βουδαμοὶ πετρώνουν σ' ἀχυμαντοσύνη καὶ τὰ σουσουρίσματα ψυχομαχοῦν στὴν ξέχυμη ἀράδα τῶν ξεραμίνων δέντρων. Σὰν κάποιες κατάραι πικρόχειλες πλανιοῦνται τὰ κατσουφιασμένα ἰσχυώματα. Στὸ βάθος τὰ συνεφιάσματα φλογόχρωμιζουν καὶ πάλι θαμπώνουν καὶ χλωμοφωτίζονται τοὺς μυρτισμένους ὄγκους τῶν ρημαδιῶν.

Στίς τρισκέτεινες τρύπαι σπιθίζονται κουκουβαῖθων μίτια-ἑρεδιακοὶ φεγγίτες σὲ κόλαση μαυρόχολου χάους-καὶ σπιθίζονται.

Οἱ σπιθαι τρυπᾶνε τοὺς καπνοὺς καὶ τοὺς ἰσχυοὺς καὶ σβίνουν βουτημένες στὴ θαμπίδα. Κάτι ἰκούεται. Κρουεὶ πλάταγίσματα νυχτοτάξειδων νυχτερίδων ποῦ πετᾶνε. Οὐρλιάσματα νύχτια στριγγί. Παιχνιδίζονται σπασμώδικα καὶ οἱ ἰσχυοὶ —φοβίρες χλωμιάραι— καὶ ἀπλώνονται ἀνάσαι μοῦχλας πνιχτικὲς. Τὰ μουντώματα καὶ οἱ θαμπάδες ἀργολάμνον....

Μήτ' ἀγέρι, μήτε φῶς.

Καὶ ἀργολάμνον, καὶ σφριάζονται θολοίρες καὶ πνίξαι. Σπάξαι τὸ σκοτάδι καὶ ἀπλώναι μαῦρο, βρῖ.

Ρημάδια καὶ ρημαδία.

Οἱ καταχνίαι λιγοθυμοῦν καὶ βουλιάζονται οἱ μαυρισμένοι ὄγκοι.

Σιγαλοσβύνουν οἱ μικροζωίαι. Καὶ σιγαλοσβύνοντας καρτεροῦν.

—Ἀνοιχτόκαρδα μαντίματα—

Καὶ καρτεροῦν.

—Λαχταροπρόδαλτες προφητείαι—

Μιὰ πνοὴ καὶ ζωὴ.

Μιὰ πνοὴ.

III

ΣΤΟ ΜΕΣΤΩΜΑ ΤΟΥ ΦΕΓΓΑΡΙΟΥ

Ὅταν τὸ φεγγάρι μεστῶσαι οἱ νύχται θά μοιζοῦν ἀργυρὲς, τότες θά φυσᾷ ἕνα ἀπαλόχαδο ἀγέρι ποῦ θά νανουρίζη ἀγάλι· ἀγάλια τίς ὑπνόδαρες ὑπαρξαι.

Τότες οί Ισκιοί θά στρυμώνονται ἀνήμποροι καί στή γαλήνη μίσα θά εικθαίνουσι οί ἠδονόπαθεσ νυχτιάτικεσ στιγμές. Τότεσ θά θῆῃσ καί σύ, θά ἐγώ κι' ἐγώ. Κι' ἀπό τ' ἑν μὲν ἄκρη ἐγώ κι' ἀπό τὴν ἄλλη σύ, κι' οί δυό μας φτερωμένοι ἀπὸ πύθουσ θακχικούσ, μέσα στή ναρκωμένη γαλήνη προβαίνοντασ, — τί χαρά — θ' ἀνταμωθεύμε.

Κανίνασ ζῆν θάναί μάρτυρασ χώρια ἀπ' τὸ ἀγέλαστο φεγγάρι σὺν ἀνταμωθεύμε.

Καί εἴαν ἀνομαβεῖμε σοί σοί ἴσσειμε ὁ ἕνασ δίπλα στὸν ἄλλο, κι' οί δυό μας αἰωνόδουλει τῆσ Τίχτησ, τότεσ θά κυλᾶνε σιγανότερα οί νυχτιάτικεσ ἠδονικέσ στιγμέσ μίσα στήν ἀταραξία τῆσ ὑπνιόρασ νύχτασ.

Ἐκεῖ στὸ στρώμα τῶν Ισκιῶν καί στὸ ξάπλωμα τοῦ σεληνόφωτου θ' ἀρχίση ἡ Τρανὴ Λειτουργία. Ματιέσ σὲ ματιέσ, χεῖλια σὲ χεῖλια, κορμὶ σὲ κορμὶ. Στὸ χᾶδι τοῦ νυχτιάτικου ἀγερικοῦ θά σμίξουμε.

Σὺ σμίγουμε ὁ μάρτυράσ μας, τ' ἀγέλαστο φεγγάρι θά φθονήσῃ καί θά κρυφτῇ π' ὡσ στὸ ἀνάρχο συννεφάκι νὰ μὴ μάσ βλέπῃ.

Κι' ἔταν ἄλλη μιὰ τὸ φεγγάρι μεστώσῃ ὀλίγιμο κι' οί νύχτεσ θά μοιάζουσι ἀργυρέσ, μέσα στὰ χᾶδια τ' ἀγερικοῦ, στοὺσ στρυμωγμένουσ Ἰσκιουσ καί στήν ἠδονόπαθη γαλήνη τῆσ Παρθένασ Νύχτασ θά φανῇ φωτᾶβολοσ καί ξανθὸσ ὁ καρπὸσ μασ, ὁ θρᾶμβοσ τῆσ Τέχνησ τοῦ δουλεύουμε.

Καί τότε πιὰ θά κυλᾶνε γρηγορινέσ καί παιχιδιάρεσ οί νυχτιάτικεσ ὑπνιόβαρεσ στιγμίεσ. Μὰ τίτε τὸ φεγγάρι ὁ ἀγλύκαντοσ μάρτυράσ μας θά νοιώσῃ τὴν ἀνημποριά του μπροστά μασ καί δὲ θά κρυφτῇ.

Θά μάσ φωτίξῃ ἀργυρό.

Ἄδριανούπολη 29 Σεπτέμβρη 1919.

ΤΑΣΟΣ ΠΑΡΕΒΡΙΤΗΣ

ΑΠ' ΤΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

— Γιά τὸ ἔργο τοῦ Παλαμᾶ τὸ τόσο σεβαστὸ στὸν ὄγκο καί τὴν ἀξία του, γιὰ τὸ ἔργο αὐτὸ ποὺ χαραχτήρισε μιὰν ἐποχὴ ὀλάκερη καί πού, μπορούμε νὰ ποῦμε, δὲ συνεχίστηκε ἀπὸ κανένα ἄλλο ἔργο σ' αὐτὴ τὴν στεναγμισμένη φιλολογικὴ περιόδο, ἄρχισε νὰ γίνεται μιὰ ὀλότελα ἀρνητικὴ κριτικὴ ἀπὸ κάποιουσ νέουσ δυστυχῶσ. Θεωροῦμε περὶ τὸ ν' ἀπαντήσουμε σὲ τέτοια κριτικὰ μωρολογήματα ἀνθρώπων ποὺ δὲν ξέρουσι νὰ σέβονται μηδὲ τὴ σεβαστὴ προσωπικότητα ἑνὸσ Παλαμᾶ. Στίσ λίγεσ μασ γραμμέσ θέλουσι νὰ ἐκφράσουμε στοὺσ νέουσ αὐτοὺσ, πῶχουσ μέσα τοὺσ δυστυχῶσ κάποια γεροντικὴ ἐμπάθεια, ὀλη μασ τὴν ἀγανάκτηση καί τὴν περιφρονησὴ μασ.

Ὁ συνεργάτησ μασ κ. Γιαλούρησ, ξακολουθώντας τίσ κριτικέσ μελέτεσ ποὺ καταπαύσθηκε, θά δημοσιεύσει σὲ ἐρχόμενα φυλλάδια τοῦ «Διόνυσου» πολυσέλιδη κριτικὴ γιὰ ὀλο τὸ ἔργο τοῦ Παλαμᾶ, ποὺ δὲν κριθῆκε ἀκόμα ὀπως τοῦ ἀξιζε.

— Βέβαια δὲ μπορούμε νὰ ποῦμε πῶσ ἡ ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ κ. Γ. Σπαταλᾶ «Καθὼσ ἀλλάζουσι οί ἐποχέσ» δὲ δείχνει μιὰ πολὺ εἰλικρινέστερη δουλειὰ ἀπὸ τὸ ξεφούρνισμα σαλιωμένων στίχων ποὺ εἶναι τόσο τῆσ μόδασ τελευταία. Δυστυχῶσ ὀμως δὲ βρήκαμε τὸ κάτι ἐκεῖνο τὸ καινούργιο ποὺ θά μάσ χαραχτήριζε τὸ νέο ποιητῇ. Ἐνασ κύκλοσ ἀκόμα μονότονου χοροῦ τῆσ ξεθωριασμένησ ὀμορφιάσ τοῦ κόσμου— ξεθωριασμένησ στὰ βιβλία ἀπὸ τὴν ὀλοῖδια ἐντύπωσῃ ποὺ μάσ προξενεῖ ἐκεῖ μέσα— ἕνασ κύκλοσ χοροῦ τῶν αἰσθημάτων ποὺ κουραστήκαμε νὰ τὰ αἰσθανοῦμαστε, ποὺ καί ποὺ τὰ αἰνίγματα τῆσ ζωῆσ ποὺ θά συγκινοῦν πάνια τὴν ἀνθρωπότητα», γυροῦμε καί ξαναγυροῦμε γιὰ νὰ μὴ σωπάσουμε ὀλότελα

Λεῖπει κάτι. Τὸ κάτι ποὺ θά φανέρωνε κάποιο νέο ἐγώ. Ἄσ ἐλπίζουμε.

— Στὴν εὐκαιρία τῆσ δημοσίευσησ τῆσ κριτικῆσ μελέτησ τοῦ κ. Γιαλούρη γιὰ τὸν ποιητῇ Γρουπάρη συστήνουσι στοὺσ ἀναγνώστεσ μασ τὸ περιοδικὸ «Βωμόσ» — τὸ τιμιότερο περιοδικὸ τῶν νέων τῆσ Ἀθήνασ —, ποὺ εἶχε τελευταία τὴν ὀμορφη ἰδέα νὰ μαζέψῃ ὀλο τὸ σκόρπιο ἔργο τοῦ ἀριστοτέχνη ποιητῇ στίσ σελίδεσ του. Κάτι ποὺ χρειαζόνταν ἐπὶ τέλουσ —

— ὀπως σ' ὀλα τὰ εἶδη τῆσ φιλολογιάσ ἐπικρατᾶ μιὰ νέκρα ἔτσι καί στὸ θέατρο. ὀλα σχεδὸν τὰ Παρισιάνικα θέατρα παίζουσι ἐπιθεώρησεσ τῶν αἰώνιων ἔργων «Ριγολέτοσ», «Κάρμεν» ποὺ τραγοῦδιόνταν πιὰ κι' ἀπ' τὰ μικρὰ παιδιὰ. Τ' ἄλλα ἀπὸ τὰ μεγάλια θέατρα παίζουσι ἔργα κλασσικά.

Μὲ χαρά ὀλοι παρατηροῦσι τὴν ἀναδιοργάνωση τῆσ Comedie-Française 42 νίοι ἠθοποιοί (19 ἄνδρεσ, 23 γυναῖκεσ) ἀποτελοῦσι τὸ σύνολο τῆσ νέασ γεννεᾶσ, πῶρχεται νὰ διαδεχτῇ τὸσ Silvain, Mounet, κ.λ. Ἀπ' αὐτοὺσ ξεχωρίζουσι οί κ. κ. Jean Hervé, Roger Gaillard, Alexandre, Dorival, Capellani, Derjardini, καί οί κ. κ. Robine, Das-ane, Duc — καί δυὸ τρεῖσ ἀκόμα.

Ἀρθρα ἐνθαρρυντικὰ καί ἐνθουσιαστικὰ δημοσιεύουσι γιὰ τὸ γεγονὸσ αὐτὸ ἀπὸ τοὺσ μεγαλήτερουσ θεατρικούσ κριτικούσ. Ἐνα τέτοιο προοδευτικὸ ἔργο δὲ μπορεῖ ν' ἀρίση ἀσυγκίνητεσ τίσ ψυχέσ ἐκείνων ποὺ συνήθισαν νὰ ἐνώνουσι τὴ ζωῆ τουσ μὲ τὸ ὀρατο.

— Τελευταία παίχτηκε στὸ Παρίσι «La mare au Diable», ἔργο τοῦ κ. Hugues Larraite, κατὰ τὸ ὀμώνυμο μυθιστόρημα τῆσ Georges Sand. ὀλοι ξέρουσι τὸ χωριατοκοινωνικὸ μυθιστόρημα τῆσ μεγάλης ποιήτριασ ποὺ ἀκολούθησε τὴν ἀποτυχία τοῦ «Peché de M. Antoine».

Ἡ George Sand ἀπὸ μεγάλο γούστο τράβηξε πρὸσ τὸ θέατρο. Εἶχε τόσεσ ἀπο-

τυ ίες όσο και επιτυχίες. Τα καλύτερα της έργα ή μάλιστα εκείνα που χειροκροτήθηκαν πιότερο είναι χωριανά». Ο κ. Hugues Larraire κατόρθωσε να «διατηρήσει το χρώμα, το accent και την ήσυχη μεγαλοπρέπεια». Το «La mare au Diable» είναι ένα από τα ειδυλλιακά εκείνα έργα που ναι τόσο πιο ώραια όσο πιο άθωα και πιο καθαρά είναι τα αισθήματα που ζωγραφίζονται. Η George Sand σιάνηκε μοναδική σ' αυτό το είδος. Μέσα απ' τή βαθειά τρικυμισμένη ύταρξή της καθαρά διάκρινε την όμορφία που την εύρισκε στη χωριάτικη καλύβα, τραβηγμένη όπως ήταν απ' τον κόσμο. Μιά εύτυχία προσπαθεί να σπείρει παντού και γιαυτό τή βλέπουμε να μάς λέει. «Δέν έχουμε πιά δουλειά με το θάνατο, παρά με τή ζωή, ούτε στο μηδέν του τάφου, ούτε στη συχώρεση που άγορεύετε με μια στιανικιά άρνηση: θέλουμε ή ζωή νάναι καλή, γιατί θέλουμε νάναι γόνιμη. Πρέπει όλοι νάναι εύτυχε, για να μπορέσει ή εύτυχία μερικων να μην είναι ένοχη και καταραμένη από το Θεό».

Τό έργο όπως διαβάζουμε είχε και θεατρική επιτυχία. Ξακολουθείται να παίζεται ταχτικά στο Odeon όπου και πρωτοπαρσιάνηκε.

— Ένας άρκετά μεγάλος θόρυβος άρχισε πάλι να γίνεται για το έργο των συμβολιστών. Άρχισαν να ξαναδιαβάζονται, κι εκείνοι που δέν κατολύβειναν τους Μαλαρμέ, Verlaine κ.λ. σήμερα άρχίζουν να γυρεύουν τήν τροφή τους εκεί. Τώρα μάλιστα τελευταία μ' ένθουσιασμό μεγάλο βρίσκονται μερικοί γύρω στα χειρόγραφα του Charles Monice, τα καλλιγραφικότερα γραμμένα από τον ίδιο και με ίσρη λατρεία φυλαγμένα απ' τή γυναίκα του, που πρόκειται να ταξιθετηθούν και να έκδοθούν σε τόμο.

Ο Monice είναι ένας απ' τους πρώτους του συμβολισμού και γνώρισε τον καιρό που πρωτοπαρουσιάστηκε ένα είδος διασημότητας, γιατί είχε δώσει μέσα στο περίωνο έργο του «La litterature de toute à l'heure», με τις μεγαλύτερες λεπτομέρειες και με τον καθαρότερο τρόπο, τή θεωρία και τής άρχής τής νέας για τήν έποχή του σχολής. «Αν και τον ήρε σκοτεινό ο Anatole France, λέει ο Henriot, μ' όλο τουτο σημείωσε το Monice για τον έπιδειξιώτερο κριτικό του συμβολισμού, και ο Jules Huret έγραψε πολύ σωστά πως είναι ο έγκέφαλος. Το έργο του Monice είναι άγνωστο γιατί, αν και έχει άρκετό ποιητικό έργο, εξάσκησε πιότερο το πεζό, έχοντας το δώρο τής εύλωτίας.

Περιμένουμε αυτό το έργο με μεγάλην άνυπομονησία γιατί αν γνωρίζουμε το Monice ως ποιητή, από τα λίγα ποιητικά έργα που έχει έκδοσει, δέν έχουμε και δέν μπορούμε να δώσουμε μίαν κριτική για το έργο του τόσο παρεγνωρισμένου και τόσο σκληρά καταδικασμένου απ' το Nordau ποιητή.

Η νέα αυτή θερμή εργασία και το φλογερό ενδιαφέρο για το έργο εκείνων που πέθαναν, κάπως παρανοημένοι και άγνωστοι με τήν πραγματική όψη, είναι ένθαρρυντικό για τήν τέχνη, κι ίσως απ' αυτή τήν εργασία βγή τó βρωντόφωνο σάλπισμα που θα ξυπνήση τον κόσμο απ' τον ναρκωμένο ύπνο τής φιλολογικής άκησίας.

— Βιβλία νέα έκδίδονται πολλά όλα όμως με το θέμα τής έποχής. Εκείνα που έχουν και κάποια φιλολογική αξία είναι του Barbusse. Τ' άλλα είναι αι αιώνιες πνευματικές μελέτες και διάφορα σοσιαλιστικά άρθρα. Πολλά βιβλία βγαίνουν για να ζωηρώσουν τα εξασθενημένα αισθήματα, έπιζητώντας συνάμα και τήν ήθικη άναγέννηση.

Εκείνο που σημειώνουμε είναι το Litterature de Guerre του Jean Vic

— Μιά νέα μερίδα καλλιτεχνών παρουσιάστηκε εκείνων που δέν θέλουνε νάναι με καμιά μερίδα. Εκθέτουνε ξανά στο «Marges» τους λόγους τους, και ο κ. Montfort τελειώνει κόνονιας ύταινιγμό σε μερικούς όμιλους. Σχηματίζουμε τή μερίδα των συγγραφέων που δέν έχουνε ούτε «καθαρότητα» ούτε «πνέμα» παρά τήν άγά-

πη τής τέχνης τους και τήν άνάγκη εργασίας, ύστερα από πεντάχρονη σιωπή».
— Ο κ. Fernand Gogh σκοπεύει να έκδώση ένα μεγάλο ποίημα «Perses L'Heure du destin» που θα ένωθι μ' άλλο με τον τίτλο «La Couronne triomphale» Άναγγέλει επίσης ένα τόμο λυρικές πρόζες «La Peniche évangélique» που θα βγαίνει όταν κριζήκει ο πόλεμος, και μερικές μελέτες με τους ποιητές Guerin, Leon Daudet, Marie Lenéru κ.λ. Τέλειωσε επίσης ένα έργο «Le Voyage de la Victoire» γεννημένο απ' τις έντύπωσης τις συναγμένες σ' έναν περίπατο στην Alsace Lorraine Κ' έχει στο νού του πολλή σχέδια θεάτρου. Άνυπόμονα τα περιμένουμε. Η άλλη θεια είναι πως τους τελευταίους αυτούς μήνες παρατηρείται μιá σοβαρή και μεγάλη ζύμωτη. Έχουμε πολλές έλπίδες για τα άποτελέσματα.

— Ο κ. Michel-George Michel, όπως μαθαίνουμε απ' τον «Χρόνο» του Παρισιού θα έκδώσει ένα μυθιστόρημα «Les Finçailles libertines ou les journées de Biarritz» και σκοπεύει να συνάξη σε τρεις τόμους χρονικά που φάνηκαν πριν απ' τον πόλεμο, σε διάφορες έφημερίδες, για τήν παρισινή ζωή στον καιρό του Ταγκό και των Ρούσσικων μπαλέτων.

— Όλοι οι ήθοποιοί καθώς και άλλοι καλλιτέχνες θα διοργανώσουνε σύνδεσμο όμοιο με τα εργατικά συνδικάτα, για τήν υπεράσπιση των δικαιωμάτων τους και τήν καλύτερη τής θέσης τους. Το έργο τους καλό, ή ιδέα έκιακτη, αλλά δέ μου φαίνεται να έχει αίτια άποτελέσματα. Δέν πειράζει. Κάθε κίνηση είναι σημείο ζωής.

— Με μεγάλη λύπη ο κύκλος των Γάλλων καλλιτεχνών έμαθε το θάνατο του ταξιδευτή ζωγράφου, όπως τον όνόμαζαν, George Clairin.

Γεννήθηκε στο Παρίσι στα 1843 και μαθήτευσε στα ateliers του Pils και του Picot, πουταν τότες οι γνωστότεροι κι' έπισημότεροι ζωγράφοι—δάσκαλοι, όχι καλλιτέχνες. Είκοση χρονών έκανε τήν πρώτη του έκθεση, χάρις στη διδασκαλία των δασκάλων του. «Η προσοχή στράφηκε σ' αυτόν. Φίλος του Regnault τον συνόδεψε στην Ισπανία, εργαζόμενος κοντάτου και με πάθος παραβρισχόμενος στην άνθιση του «Général Ruin» τής «Σαλώμης» και τής «L'Exécution snas Jusément». Και με τή συνταύτιση αυτής τής εργασίας το τάλαντό του δέν μπορούσε παρά να μεγαλώση: το χρώμα, ο άνατολισμός, τον κυρίεψαν.

Αυτή ήταν ή μεγάλη του μήση. Ύστερα απ' τον πόλεμο, ύστερα από τον ένδοξο θάνατο του ξακουστού φίλου του Buzeval, δέν μπορούσε παρά να ξακολουθήση το έργο του. Μα ταξιδεύοντας, το καθαρό του τάλαντο ξετυλίζονταν, ή πρωτοτυπία του άρχισε να φαίνεται. Που δέν έστησε το cheval, δέν περπάτησε με το κοντί των μογιών στον ώμο; Άπ' τήν Ισπανία στην Τύνιδα, Άλγέριο, Μαρόκο κατόπι Αίγυπτο. Το να πάει απ' το Παρίσι στη γή των Φαραών ήταν γιαυτόν ένας περίπατος. Στο μοιραίο άτελιέ του, εκεί κάτω, στα έρήλεια του Longson και του Karnak ζωγράφιζε, ίχνογραφούσε με πάθος. Κι' απ' τήν πρώτη αυτή σκέψη βγήκαν οι ζωντανώτερες σελίδες του έργου του. Είναι, «L'Allée des Beliers», «Le Temple de Medinet-Abou», «Le Pied de la Statue» και L' Armée Française dans le Desert d' Egypte που ξεκαίει το δεικτικό δράμα του Βοναπάρτη και του Κλέμπερ, που πεθαίνει έξαντλημένος κι' από τή δίψα.

Ξεκουράζονταν απ' τα ταξίδια του σ' όλα τα μέρη τής Bretagne άνάμεσα στα σπάρτα, στις έρημόπερες, ζώντας τήν όμορφία τής θάλασσας με τον τρόπο του ένδοξου Lanordan, κι' είναι έπίσης εκεί, στη Belle-Isle-en-Mer, όπου γειτόνευε με τήν Sarah-Bernard, που ο θάνατός της πήγε να τον εύρη. Είχε, όπως τόσοι άλλοι, τήν βαθειά αισθανθεί τις άγωνίες του πολέμου, που προείδε τις βαρβαρότητές του στα δύο έργα «La Paix» και «La Guerre» όπου βλέπει κανείς ένα εύτυχισμένο μέρος, να υποκύπτει στα χτυπήματα των βαρβαρών. Ο πόλεμος ήταν λίγο ο θλιβερός προφήτης και δίχως άλλο πέθανε λίγο, παρά τα χρόνια. Η τέχνη χάνει έναν ένθουσιώδη

ύπηρέτη, πού μὲ πάθος γύρευε τὴν κίνησι στὴ ζωὴ, βρίσκοντάς της περισσότερα ἀπὸ ἄλλες φορές.

«Ὁ Clairin εἶχε παραβρεθῆ στὸν καιρὸ τῆς γεμάτης ἐπεισόδια ζωῆς, σιὰ παικιλότερα συμβεβηκότα.

Παρακινούμενος ἀπ' τὸν Andre Beaumier, τοῦδωκε τὶς σημειώσεις του, ποὶ ἔβλεπεν εἶναι καμμιά δέκαριά χρόνια μὲ τὸν τίτλο «Souvenir d'un Peintre».

— Μποροῦμε νὰ ἀναγγείλουμε ὅτι ὁ συνεργάτης μας κ. Θρ. Καστανάκης θά δώσῃ γιὰ τὸ ἐρχόμενο φυλλάδιο : ἓνα διήγημα «Τ' ἄδεια δώματα», μερικὰ ἀπὸ «Τραγοῦδια τοῦ Διβανιοῦ», κ' ἓνα κριτικὸ ἄρθρο γιὰ τὸν Jean-Arthur Rimbaud. Ἐπίσης θάχομε καὶ μιὰ μετάφρασι μιᾶς κριτικῆς τοῦ Ed. Schuré γιὰ τὸν Parsifal τοῦ Wagner καὶ μετάφρασι ἑνὸς ποιήματος τοῦ Longfellow ἀπ' τὰγγλικά —

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

ΒΩΜΟΣ : Περιοδικὸ δεσπευθήμερο. Χρόνος Α' ἄρ. 20. Λογιστὴν γνία καὶ ἐπιτημὴ τῶν γραμμῶν. Διευθυντὲς : Σπύρος Μόσχος, Γιάννης Ἰβράκης καὶ Μένος Φιλήντας. Σύστασις : κ. Σπύρον Μόσχον, Γεωργίου Κλέους 28, Ἀθήνα.

ΛΟΓΟΣ : Μηνιαῖο περιοδικό. Χρόνος Α' ἄρ. 12. Διευθυντὲς : Χαλκούσης καὶ Ο. Μπεκές. Γραφεῖο : Πέρα, Ἀρσλάν Σοκάκι, ἄρ. 5 Πόλη.

ΜΑΥΡΟΣ ΓΑΤΟΣ : Μηνιαῖο περιοδικό. Χρόνος Α' ἄρ. 4. Διευθυντὴς Γερ. Σπαταλαῖς. Διεύθυνσις : Κλεισόβης 3, παρόδου τῆς ὁδοῦ Θεμιστοκλέους, Ἀθήνα.

ΝΟΥΜΑΣ : Ἐφημερίδα πολιτικὴ, φιλολογικὴ καὶ κοινωνικὴ. Χρόνος Α. ἄρ. 40. Διευθυντὴς Δ. Π. Ταγκόπουλος. Γραφεῖα : Σοφοκλέους 3, Ἀθήνα.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ΛΑΘΗ

Τὰ κυριώτερα τυπογραφικὰ λάθη τοῦ Β' φυλλάδιου εἶναι :

Στὴ σελίδα 2 (στίχ. 7) *γεννημένη* ἀντὶ : γεννωμένη. — Στὴ σελίδα 2 (στίχ. 37) *τελειώσω* ἀντὶ τελειώσει. — Στὴ σελ. 8 (στίχ. 37) *τὰ ριζικά* ἀντὶ ριζικά. — Στὴ σελ. 9 (στίχ. 21) *ἀναριεύει* ἀντὶ : ἀναρῖβει. Στὴ σελ. 11 (στίχ. 18) *τε* νὰ λείψῃ. — Στὴ σελ. 20 (στίχ. 15) *ἀγνωμίζουσι* ἀντὶ : ἀγκωμίζουσι. — Στὴ σελ. 22 (στίχ. 25) *χρῶμα* ἀντὶ : γῶμα. — Στὴ σελ. 27 (στίχ. 23) *τὸν* ἀντὶ : τὸ. — Στὴ σελ. 27 (στίχ. 27) *αὐτὸ* ἀντὶ αὐτόν. — Στὴ σελ. 34 (στίχ. 17) *καθίσουσι* ἀντὶ καθίσαντες. — Στὴ σελ. 34 (στίχ. 17) *καθισμένος* ἀντὶ καθισμένες.